

Kainuun liitto

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) 2016–2017

2015
A:7

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) 2016–2017

Kainuun liitto 2015

A:7

Kainuun liitto
Kauppakatu 1
87100 Kajaani
Puh. 08 615 541
Faksi 08 6155 4260
kainuunliitto@kainuu.fi

A:7
ISBN 978-952-6685-31-1 (painettu)
ISBN 978-952-6685-32-8 (verkkojulkaisu)
ISSN-L 2323-7503
ISSN 2323-7503 (painettu)
ISSN 2323-7511 (verkkojulkaisu)

Kajaani 2015

Sisällysluettelo

Sisällysluettelo	5
Esipuhe.....	7
Tiivistelmä.....	8
1 Maakuntaohjelman 2014–2017 rooli ja toteutus	9
Toimeenpanosuunnitelman rooli toteutuksessa	9
Kainuu-ohjelman kehittämislinjaukset toimeenpanon taustalla	11
Maakuntaohjelman seuranta ja toimeenpanokriteerit	12
2 Kainuun kehittämisen yleiset linjaukset ja edunvalvonta	15
Laajan aluepolitiikan keinot ja niihin vaikuttaminen	15
Maaseudun kehittäminen osana maakuntaohjelmaa	16
Kansainvälinen yhteistyö ja eri ohjelmien hyödyntäminen	17
Maakuntien välinen yhteistyö ja yhteinen edun ajaminen	18
Kainuun omat edunajamisen pääteemat	20
3 Maakuntaohjelman toimeenpano 2016–2017	22
TL 1: Elinvoimainen ja uudistuva elinkeinoelämä	22
TL 1.1: Uudet ja uusiutuvat työpaikat sekä yritykset	22
TL 1.2 Osaaminen ja käytännönläheinen innovaatiotoiminta	23
TL 1.3 Osaavan työvoiman saatavuus	24
Kärkialojen kehittämislinjaukset ja ERM	24
TL 2: Saavutettava, toimivien palvelujen ja hyvän ympäristön sekä yhteistyön Kainuu.....	26
TL 2.1 Saavutettavuus	26
TL 2.2 Elinvoimaa tukeva, kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne.....	28
TL 2.3 Yhteistyö ja uudistumiskyky.....	28
TL 3: Hyvinvoiva Kainuu	29
TL 3.1 Työllisyys ja toimeentulo.....	29
TL 3.2 Terveiden ja toimintakyvyn ylläpito.....	30
TL 3.3 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittäminen	31
TL 4: Kainuu-kuva.....	31
4 Rahoitus	32
Liitteet	33
Liite 1: Kainuuseen tullut valtion rahoitus vuonna 2014.	33
Liite 2: Kainuuseen ELY-keskukselle tullut muu rahoitus.	34
Liite 3. Rakennerahastojen rahoitustaulukot 2016 ja 2017.....	1
Liite 4: Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (AIKO) -rahoituksen kohdentaminen Kainuussa – varautumissuunnitelma (luonnos).....	1

Esipuhe

Konkreettisen Kainuun maakuntaohjelman 2014–2017 lähivuosien (2016–2017) toimeenpano on osa laajempaa ohjelmaprosessia, jossa Kainuu-ohjelma – *Hyvinvoiva ja elinvoimainen Kainuu* – tähtää pitkällä aikavälillä, vuoteen 2035, kunnianhimoisiin uudistuksiin. Kainuu-ohjelman ja erityisesti siihen sisältyvän maakuntaohjelmaosion vahva asema alueellisessa kehittämistyössä perustuu lakiin alueiden kehittämisestä. Maakuntaohjelman rinnalla maakuntakaava ja erityisesti ohjelmaa terävöittävä maakuntaohjelman tämä toimeenpanosuunnitelma (2016–2017) sekä yhteisesti sovittu edunvalvonta ovat konkreettisia ja käytännön kehittämistyötä kohdentavia suunnitelmia.

Toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) on lyhyen tähtäimen tahdonilmaus, joka on tarkoitettu koko maakunnalle ja sitä sovelletaan ottaen huomioon alueelliset sekä paikalliset erityispiirteet. Strategian luonne on ohjaava ja uusia mahdollisuuksia etsivä – se on ennen kaikkea aluelähtöinen strategia, joka toisaalta suuntaa ja keskittää valintoja, mutta toisaalta se pyrkii myös säilyttämään reagoitiherkkyiden erilaisiin uusiin avauksiin ja esimerkiksi lähialueilla alkaviin suurhankkeisiin.

Tässä suunnitelmassa esitetyt edunvalvontakohteet ja hankeaihiot on kuvattu halutun suuntaisiin muutoksiin johtavina strategisina linjauksina, kärkihankeaihioina, jotka eivät ole rahoittajia sitovia ”ennakkopäätöksiä”. Ennakoivalla kehittämisenäkemyksellä ja rakennemuutoksen ennakoivalla huomiomisella sekä ajantasaisella toimeenpanosuunnitelmalla luodaan toisaalta valmiuksia rahoittaa nopeasti valmiita hankeaihioita ja toisaalta pidetään yllä valmiutta tarttua nopeasti avautuviin uusiin kehittämismahdollisuuksiin – tulevatpa ne miltä suunnalta tahansa. Tällä maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) hyväksymällä toimeenpanosuunnitelmalla luodaan myös valmiuksia koota laajasti eri rahoituslähteitä kainuulaisten hankkeiden, hankekokonaisuuksien ja alueiden välisten yhteishankkeiden taakse.

Haluamme lämpimästi kiittää kaikkia tämän TOPSU:n tekemiseen osallistuneita ja toivomme, että yhdessä tekemämme kehittämistyö näkyy hyvinä tuloksina eri kohderyhmissä – erityisesti yrityksissä – ja tavoitteiden suuntaisina, elinvoimaa lisäävinä aluevaikutuksina Kainuussa.

Timo Korhonen
MYR:n puheenjohtaja

Pentti Malinen
Maakuntajohtaja

Heimo Keränen
Aluekehitysjohtaja

Tiivistelmä

Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) 2016–2017 on maakunnan yhteistyöryhmän (MYR) hyväksymä lakisääteinen asiakirja, jolla toteutetaan Kainuun maakuntavaltuuston hyväksymää maakuntaohjelmaa.

Toimeenpanosuunnitelma (TOPSU) on tärkein Kainuun käytännön aluekehittämistä ohjaava yhteinen asiakirja. Suunnitelmassa on neljä toimintalinjaa ja niiden alla 10 painopistettä, joita edistetään yhteisellä edunvalvonnalla ja strategisella hanketoiminnalla. Hanketoiminnan kärkitoimenpiteitä on tässä TOPSU:ssa kaikkiaan 32 kappaletta. Toimintalinjalla 1 tuetaan hankkeita, joilla edistetään elinkeinoelämän elinvoimaa ja uudistumista sekä osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta. Toimintalinjalla 2 kehitetään Kainuun palveluiden saavutettavuutta, toimivuutta sekä näiden ympärille rakentuvaa yhteistyötä, uudistumiskykyä ja hyvää ympäristöä. Toimintalinjalla 3 kehitetään kainuulaisten hyvinvointia, terveyttä ja osallisuutta. Toimintalinjalla 4 kehitetään positiivista Kainuu-kuvaa siten, että alueen elinvoima hyötyy siitä.

Kehittämislinjaukset pitävät sisällään yritysten kilpailukyvyn kehittämistä, työpaikkojen uudistamista ja luomista, innovaatiotoimintaa, työvoiman ja palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta. Tämän lisäksi tärkeitä asioita ovat maakunnan elinvoimaisuuden tukeminen toimivan palvelurakenteen sekä kestävä alue- ja yhdyskuntarakenteen kautta. Työllisyyden ja hyvinvoinnin kehittämisteemoja puolestaan ovat kainuulaisten toimintakykyisyyden ja terveyden ylläpito, osallisuus ja yhteisöllisyyteen kannustaminen. Kaikkeen kehittämistyöhön liitetään positiivisen Kainuu-kuvan vahvistamista, ja tarvittaessa Kainuu-kuvaa rakennetaan myös omilla hankkeilla.

Toimeenpanosuunnitelman ideana on tunnistaa relevantit edunvalvontakohteet ja toimenpiteet, joilla edistetään koko yhteiskuntapolitiikan, ns. laajan aluepolitiikan, toimia niin, että Kainuun elinvoima ja hyvinvointi kehittyvät haluttuun suuntaan. Tässä kehittämistyössä käytetään laajaa keinovalikoimaa ja monipuolisesti erilaisia rahoituslähteitä. Suuressa roolissa on myös Itä- ja Pohjois-Suomen liittojen yhteistyö ja yhteinen edunvalvonta. Täsmäaseina käytetään erilaisia rakennerahastohankkeita, joihin toimeenpanosuunnitelmalla allokoidaan vuosittain noin 15 milj. euroa. Hankeaihoita on toimeenpanosuunnitelmaan tullut suunnitteluprosessin aikana runsaasti, kaikille maakuntaohjelman painopisteille, mikä osoittaa, että kehittämisrahoitukselle on kysyntää ja ohjelmaa on mahdollista suunnitellusti toteuttaa.

1 Maakuntaohjelman 2014–2017 rooli ja toteutus

Toimeenpanosuunnitelman rooli toteutuksessa

Laki alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista 7/2014 määrittelee maakuntaohjelmalle ja sen toimeenpanolle vahvan aseman (33–34 §):

Maakunnan liiton johdolla valmistellaan kahden vuoden välein maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma maakunnan yhteistyöryhmän hyväksyttäväksi. Suunnitelmaa voidaan tarvittaessa tarkistaa vuosittain.

Suunnitelma sisältää keskeisiä maakuntaohjelmaa toteuttavia hanke- ja toimenpide-esityksiä sekä kuvaukset niitä koskevista yhteistyösopimuksista, kannanoton rakennerahasto-ohjelman valtakunnallisiin teemoihin kuuluvista hankehauista ja -suunnitelmista ja alueen osallistumisesta niihin sekä painopisteet, joihin kansallista ja Euroopan unionin rahoitusta kohdennetaan. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan maakuntien yhteistoiminta-alueiden ja muut maakuntien yhteiset toimenpiteet ja keskushallinnolle tehtävät aloitteet.

Toimeenpanosuunnitelma valmistellaan yhteistyössä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja muiden valtion viranomaisten, kuntien ja muiden maakuntaohjelman toteuttamiseen osallistuvien tahojen kanssa.

Kainuun toimeenpanosuunnitelman (TOPSU) on laadittu 16.6.2014 maakuntavaltuuston hyväksymän Kainuu-ohjelman (joka sisältää sekä Kainuun maakuntasuunnitelman (2035) että maakuntaohjelman (2014–2017) tavoitteiden ja painopisteiden perusteella kohdentamaan ja priorisoimaan seuraavien kahden vuoden käytännön toteutus. TOPSU:ssa sovitetaan samalla yhteen ELY:n, AVI:n, Kainuun liiton ja kuntien keskeiset toimenpiteet Kainuun kehittämiseksi.

Mukana TOPSU:n valmistelussa ovat olleet Kainuun ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus ja Kainuun liitto. Kainuun liitto teki myös kuntakierroksen keväällä 2015, jolloin kunnilta saatiin esityksiä elinvoiman kasvattamiseen. Lisäksi eri tahoilta pyydettiin laajasti hanke-ehdotuksia ohjelman toimeenpanoon kesän 2015 aikana.

TOPSU:lla ohjataan hanketoimintaa siten, että maakuntaohjelman strategiset linjaukset ja painopisteet tulevat huomioiduksi, eri rahoittajatahojen rahoituskriteerit täytetään ja Kainuun elinvoimaa edistetään. Kehittämistyötä tehdään, ennakoiden rakennemuutoksia, mahdollisimman konkreettisilla sekä yritystoiminnan kehittymistä edistävillä toimenpiteillä, joita ovat

1. edunajamistoimenpiteet ja laaja aluepolitiikka (alueeseen vaikuttava yhteiskuntapolitiikka)
2. aluekehittämis- ja yrityshankkeet
3. edellytyksiä luovat yhteistyö-, kaavoitus- ja infrastruktuurihankkeet.

On huomattava, että kaikki TOPSU:n kehittämislinjaukset tai kärkitoimenpiteet eivät välttämättä etene toteutukseen välittömästi – ja toisaalta toteutukseen voidaan ottaa perustellusti myös sellaisia toimenpiteitä, joita TOPSU:ssa ei ole mainittu.

Tämän toimeenpanosuunnitelman valmistelussa huomio on kiinnittynyt lähinnä alkaneen rakennera-hasto-ohjelmakauden hankekokonaisuuden täydentämiseen sekä Maaseutu- ja kalatalousrahastojen alueelliseen suuntaamiseen. Raja-alueohjelmat ja Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat käynnistynevät vuoden 2016 aikana, näiden käynnistymisprosesseja valmistellaan aktiivisesti.

Alueelle suoraan suunnattujen kehittämisresurssien vähennyttä ja ohjelmakauden edetessä resurssien vähetessä eri toimijoita kannustetaan ja tuetaan hyödyntämään entistä tehokkaammin valtakunnallisesti tai kansainvälisesti kilpailtuja rahoituslähteitä hankkeiden toteuttamiseksi. Esimerkiksi hallituksen kärkihankkeet, valtakunnallinen ESR- ja TEKES-rahoitus ovat tärkeitä lähteitä. TEKES-rahoitus on viime vuosina selvästi vähentynyt ja se on suunnattu ennen kaikkea tutkimustulosten kaupallistamiseen – myös Kainuussa on tarvetta TEKES-raham käyttöön, vaikka potentiaalisia hanketoimijoita on vähän.

Vuoden 2015 keväällä päättyneen Kainuun kuntarakenneselvityksen keskeisimpänä johtopäätöksenä oli, että jatkotyössä alueella keskitytään kuntia koskevan Kainuu-sopimukseen solmimiseen kevään 2016 aikana. Sopimuksen ideana on linjata ja tehostaa sopimuskuntien välistä yhteistoimintaa ja yhteistoiminnan periaatteita sekä terävöittää yhteistyön painopisteitä selvitystyön pohjalta tulevina vuosina. Sopimuskuntien yhteisenä tavoitteena on Kainuun elinvoiman ja palvelujen turvaaminen mahdollisimman joustavasti ja tehokkaasti. Yhteistyö perustuu kuntien yhteiseen tilannekuvaan ja näkemykseen alueen haasteista sekä yhteiseen tahtoon vaikuttaa samansuuntaisesti alueen kehittämiseen. Tavoitteena on kehittää aluetta maakuntaohjelman rinnalla, sitä tukien ja täydentäen niin, että yksittäisten kuntien ja kuntaryhmien tavoitteet tulevat otetuksi huomioon.

Maan hallitus julkisti marraskuussa 2015 **itsehallintoalueita** koskevia linjauksiaan ja aluejaon perusteista. Maahan perustetaan 18 itsehallintoaluetta, joista 15 järjestää itse alueensa sosiaali- ja terveyspalvelut. Kolme muuta itsehallintoaluetta järjestävät lain perusteella sosiaali- ja terveyspalvelunsa tukeutuen toiseen itsehallintoalueeseen. Itsehallintoalueille osoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon lisäksi 1.1.2019 lähtien seuraavat tehtävät: pelastustoimen tehtävät, **maakuntien liittojen tehtävät ja ELY-keskusten alueellisen kehittämisen tehtävät** ja lisäksi mahdollisesti ympäristöterveydenhuolto. Itsehallintoalueen ylintä päätösvaltaa käyttää suoralla vaalilla valittu valtuusto. Hallitus päättää tammikuussa 2016 aluehallintouudistuksen valmistelusta ja itsehallintoalueille siirrettävistä tehtävistä. Lisäksi päätetään tiettyjen alueellisten tehtävien mahdollisesta siirtämisestä kunnille. Tämä prosessi tullaan ottamaan huomioon myös tämän suunnitelman toimeenpanossa – ja se tulee työllistämään maakunnassa eri osapuolia, erityisesti ELY-keskusta, Kainuun liittoa ja kuntia.

Kainuu-ohjelman kehittämislinjaukset toimeenpanon taustalla

Kainuu-ohjelma muodostuu maakuntasuunnitelmasta 2035 ja maakuntaohjelmasta 2014–2017. Maakuntasuunnitelma linjaa maakunnan kehittämisen tavoitteet pitkällä aikavälillä ja maakuntaohjelma lähiajan (maakuntavaltuustokauden) kehittämisen strategiset valinnat. Maakuntaohjelman rinnalla maakuntakaava, maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma ja yhteisesti sovittu edunvalvonta ovat kehittämistyön konkreettisia työkaluja. Maakuntakaava ohjaa ja osoittaa maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita. Erillinen toimeenpanosuunnitelma kohdentaa varojen käyttöä vuosittain hanketasolla kehittämiskohteisiin ja priorisoi edunajamisen toimenpiteitä lyhyellä aikajänteellä.

Kainuun tulevaisuuden visiona vuoteen 2035 on **Hyvinvoiva ja elinvoimainen Kainuu**. Kainuun alueellisessa profiilissa vahvuuksina korostuvat luonto, tila ja erilaiset fyysiset resurssit sekä infrastruktuuri. Nämä yhdessä luovat erinomaiset puitteet aluelähtöiselle ja omaehtoiselle kehittämiselle – erityisesti biotaloudelle ja matkailulle. Kriittisimmät ratkaistavat haasteet ovat muuttoliikkeestä johtuva väestön väheneminen, osaavan työvoiman saatavuus, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto, saavutettavuus, kainuulaisten hyvinvointi sekä Kainuun maakuntakuva.

Kainuu-ohjelman tavoitteena on vastata näihin haasteisiin siten, että **1) elinvoimaa lisäävällä ja uudistavalla elinvoima- ja työllisyyspolitiikalla; 2) toimivalla aluerakenteella ja luontevalla yhteistyöllä sekä toimivilla palveluilla lisätään 3) kainuulaisten hyvinvointia**. Lopputuloksena tämä heijastuu **positiiviseksi kuvaksi** luovuuden, rohkeuden, myönteisyyden ja yrittäjyyden maakunnasta, jonka väkiluku lähtee jälleen kasvuun. Kainuun kehittämisessä tärkeitä näkökulmia ovat **osaaminen, kestävä kehitys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus, kansainvälisyys, kulttuuri ja kainutlaatuisuus sekä digitaalisuus**. Myös **maaseutu ja kolmas sektori** huomioidaan etenkin yhdenvertaisuuteen liittyen.

Ensimmäisenä painopisteenä on **elinvoimainen ja uudistuva elinkeinoelämä**, jonka kehittämisessä keskitytään seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Uudet ja uusiutuvat työpaikat sekä yritykset
2. Osaaminen ja käytännönläheinen innovaatiotoiminta
3. Osaavan työvoiman saatavuus

Tavoitteena on parantaa osaavan työvoiman joustavaa saatavuutta ja yritysten kilpailukykyä, erityisesti kansainvälistä, sekä toimintaympäristön vetovoimaisuutta. Maakunnan elinkeinorakennetta pyritään uudistamaan ja lisäämään kasvuhaluisten ja -kykyisten yritysten määrää. Resilienssin, alueen kyvyn selvitä suuresta ja nopeasta muutoksesta, kehittäminen eri toimijoiden ketteryttä ja ennakoivaa toimintatapaa lisäämällä ovat erityisenä kehittämistyön kohteena. Tällä varaudutaan ennakoivan rakennemuutoksen (ERM) hallintaan. Erilaisia rajoja ylittävä yhteistyö ja Kainuun luontaisten vahvuuksien hyödyntäminen ovat tässä keskeisiä.

Elinkeinoelämän kärkialoina ovat matkailu ja palvelut, teknologia-alat, biotalous ja kestävä kaivannais-toiminta. Näillä aloilla on koko maakunnan kattava laaja kehittämispotentiaali ja kasvumahdollisuudet.

Toisena painopisteenä on **sujuvan arjen ja toimivien palvelujen ja sekä yhteyksien luonnonläheinen ympäristö**, jonka kehittämisessä keskitytään seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Saavutettavuus
2. Elinvoimaa tukeva, kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne
3. Yhteistyö ja uudistumiskyky

Maakunnan koko liikennejärjestelmän kehittämisen tavoitteena on vahvistaa Kainuun kilpailukykyä, parantaa ulkoista ja sisäistä saavutettavuutta ja tehostaa toiminta- ja logiikkajärjestelmiä. Liikkumistarvetta vähennetään uusilla älykkäillä liikkumisratkaisulla ja sähköisten palvelujen avulla, mikä vähentää samalla myös liikenteen kokonaispäästöjä. Kainuusta rakennetaan ympäristövastuullisuuden mallimaakunta, jossa asuminen ja työ perustuvat kestäväälle ja ekotehokkaalle luonnonvarojen ja uusiutuvan energian käytölle – lähellä peruspalveluja.

Kainuulaisten paikallista osallistumisaktiivisuutta ja uudistumisintoa tukemalla edistetään kokeilukulttuuria. Tavoitteena on, että maakunnasta muodostuu valtakunnallisesti ja kansainvälisesti merkittävä hajautettujen ratkaisujen kehittämissympäristö. Kainuu on tulevaisuudessa kansainvälinen, kansainvälisesti verkottunut maakunta, joka tekee yhteistyötä erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kanssa.

Kolmantena painopisteenä on **hyvinvoiva Kainuu**, jonka kehittämisessä keskitytään seuraaviin kokonaisuuksiin:

1. Työllisyys ja toimeentulo
2. Terveys ja toimintakyky
3. Osallisuus ja yhteisöllisyys

Tavoitteena on parantaa kainuulaisten mahdollisuuksia työhön ja mielekkääseen tekemiseen, sekä parantaa työhyvinvointia, toimeentuloa sekä osaamista. Lisäksi tavoitteena on parantaa terveyttä ja toimintakykyä siten, että kainuulaisten terveyserot kaventuvat, kokemus hyvinvoinnista paranee sekä yhteisöllisyys ja osallisuus vahvistuvat.

Neljäntenä tavoitteena on **parantaa Kainuun maakuntakuvaa** ja mainetta siten, että Kainuu tunnetaan luonnonläheisyytensä lisäksi dynaamisena, elinvoimaisena ja houkuttelevana maakuntana.

Maakuntaohjelman seuranta ja toimeenpanokriteerit

Alkaneen hakotoiminnan tulokset ja vaikutukset eivät ole vielä arvioitavissa

Hanketoiminta on aloitettu ripeästi vuoden 2014 syksyllä maakuntaohjelman valmistuttua; hankkeita on rahoitettu sen jälkeen kuukausittain. Lähes kaikki myöntövaltuudet, jotka ovat ESR- ja EAKR-toimintaan liittyen vuosille 2014–2015 yhteensä noin 25 M €, on jo sidottu; lisäksi käytettävissä on laskennallista kuntarahoitusta noin 3,5 M €, joka kertyy rahoituspäätösten ja maksatusten kautta. Pk-yritystoiminnan kilpailukykyyn on käytetty tai sidottu etupainotteisesti EAKR:n osalta n. 8,3 M € ja

osaamisen kehittämiseen n. 8,8 M € sekä ESR:n osalta (työllisyys ja työvoiman liikkuvuus; koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen; sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta) n. 10,2 M €. Lisäksi Kainuun ÄRM-rahaa on käytetty n. 4,4 M €; ja loputkin on sidottu vuoden 2015 lopulla. Resursseja on siis käytetty MYR:n linjausten mukaisesti – etupainotteisesti ja taantumaa ”kampittaen”. Ainoastaan ELY-keskuksen EAKR-rahaa on sitomatta. (Hanketoiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan erikseen myöhemmin vuoden 2016 aikana.)

ELY-keskuksen hoitaman maaseuturahaston hanketoiminta on vasta alkamassa ja käynnistyy koko laajuudessaan vuoden 2016 aikana. Hanketoiminnan kärki on yhtäältä biotalouteen liittyvien hankkeiden käynnistymisessä ja toisaalta maaseudun palveluinfrastruktuurin kehittämisen varatun resurssin allokoinnissa parhaalla tavalla. Perusmaatalous on koko maassa erittäin vaikeassa taloustilanteessa (Venäjän vienti, yleinen taantuma, EU-tukien maksatusten viivästyminen sekä huono satokausi), joten nyt tarvitaan kaikki kehittämiskeinot maaseutuelinkeinojen tukemiseksi. Hanke-esityksiä tai -aihoita on tullutkin kesän ja syksyn aikana reilusti yli käytettävissä olevien myöntövaltuuksien, joten strategisesti viisas kehittämistyö on voitu käynnistää.

Kehittämistoimien kärjessä ovat biotalouden koulutus- ja kehitystoimenpiteet, jotka suoraan hyödyntävät alan yrittäjiä ja yrityksiä. Infrastruktuuri investoinnit ovat pääosin laajakaistan rakentamista kyläverkkohankkeiden kautta.

Alustavaa arviointia vaikuttavuudesta

Viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista säädetyn lain (SOVA-laki, 200/2005) mukaan maakuntaohjelman vaikutukset on arvioitava. Kainuun maakuntaohjelmalle 2014–2017 on laadittu SOVA-lain edellyttämä ympäristöselostus, johon on koottu mm. ohjelman keskeisimmät vaikutukset ja arviointiprosessin kuvaus. SOVA-lain mukaan ympäristöarvioinnin piiriin kuuluvien suunnitelmien ja ohjelmien toteuttamista ja siitä aiheutuvia merkittäviä ympäristövaikutuksia tulee seurata siten, että voidaan ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Tässä suhteessa ohjelman toteutuksessa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia.

Ohjelmaa on toteutettu TOPSU:n hengen mukaisesti: tavoitteena on taantumaa ”kampittaminen”. Keskeiset indikaattorit eivät ole kuitenkaan reagoineet toivotulla tavalla, mikä selittyy sillä, että hanketoiminta on vasta alussa ja yleinen talouden taantuma jarruttaa talouskehitystä sekä investointien käynnistymistä. Lisäksi ns. laajan aluepolitiikan valtavirta on ollut keskittävä eli Kainuulle pääosin kielteinen. Keskeisimmät havaitut muutostendenssit pääindikaattoreiden suhteen ovat seuraavat (seurannasta julkaistaan myös erillinen raportti):

1. Väestö on edelleen vähentynyt noin 700 henkilöllä vuoden sisällä muuttoliikkeen ja luonnollisen väestön vähennyksen vuoksi – tavoitteen suuntaan ei ole edetty, vaikka aivan viimeaikainen pakolaisten virta on ”korjannut” myös Kainuun väestölukuja.
2. Elinvoimaisen elinkeinoelämän kehittämisessä on työ alkanut, mutta mitattavia positiivisia tuloksia ei vielä ole mitattavissa – aloittaneiden yritysten määrä on vähentynyt 2014 ja lopettaneiden kasvanut; tase on negatiivinen: -67. Työpaikkojen määrässä ja osaavan työvoiman saatavuudessa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia.

3. Kainuun palvelut ja saavutettavuus ovat säilyneet entisellään. Lentoliikenteen vuorotiheyden parantuminen on pitänyt matkustajamäärät hyvinä ja sitä kautta jopa parantanut alueen saavutettavuutta, vaikka kansainvälisten matkustajien määrä on ollut laskussa. Erityisesti matkailun uskotaan lisäävän logistiikan kannalta kriittisen lentoliikenteen matkustajamääriä. Sisäinen saavutettavuus on parantunut, kun tietoliikenneverkko on kehittynyt. Väestö on keskittynyt maakunta-, kaupunki- ja kuntakeskuksiin. Niihin muuttaneille palvelut ovat tulleet lähemmäksi ja monipuolistuneet, mutta keskuksista etäällä oleville alueille jääneille sisäinen saavutettavuus heikkenee. Osaaminen on alueella kehittynyt positiiviseen suuntaan vaikka koulutuksen tarjonnan ”infra” on keskittynyt / keskittymässä.
4. Hyvinvoinnin mittarilla eli elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevien osuus Kainuussa oli hieman noussut THL tekemien ATH tutkimusten (20–74-vuotiaista) mukaan vuoden 2009 tasosta (50 %) vuoteen 2013 (51,2 %). Viimeisimmän tutkimuksen mukaan (2015) elämänlaadun hyväksi kokeneiden osuus oli kuitenkin laskenut 49,9 prosenttiin. Miesten kokemus elämänlaadustaan on noussut ja naisten puolestaan laskenut (2015 m=51,6 %, n=48,1 %). Koko maassa elämänlaadunsa hyväksi koki 54,4 prosenttia väestöstä. Miesten elämänlaatu on noussut ja naisten elämänlaatu laskenut (2015 m=51,6 %, n=48,1 %). Kainuun kansantauti-indeksi on ollut lievässä laskussa, mutta sairastavuusindeksit ovat kohonneet, ikävakioidut ovat pysyneet samalla tasolla. Koetun terveyden osalta Kainuun tilanne oli maakunnista heikoin vuonna 2013. Muihin maakuntiin verrattuna kokemus terveydestä oli hieman kohentunut vuoteen 2015 tultaessa, kuitenkin 40,2 % kainuulaisista koki terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi. Kainuulaisista joka kolmas (20–74-vuotias) ei usko jaksavansa työskennellä eläkeikään saakka (ATH2015 34,8 %, m=33,2 %, n=36,5 %). Koko Suomen vastaava luku on 2015 26,5 %.
5. Kainuu-kuvan seuranta (säännöllisin välein tehty imago tutkimus) ei ole tehty aivan viime aikoina. Viimeinen tutkimus on vuodelta 2013 ja se antaa varsin ”perinteisen” kuvan Kainuusta: Luontoa, kauniita maisemia, metsiä, erämaita, puhtautta, rauhaa, hiljaisuutta, tilan tuntua ja ulkoilumahdollisuuksia pidetään Kainuun parhaimpina puolina. Toisaalta Kainuuta leimaa myös kuva resurssiperiferiasta, jossa luonnonvaroja hyödynnetään matkailussa ja muissa resurssipohjaisissa elinkeinoissa. Kainuu siis mielletään paitsi maantieteelliseksi, myös taloudelliseksi periferiaksi. Aivan viimeaikoina medianäkyvyydestä on pitänyt huolen case-Talvivaara /TerraFame – sekä hyvässä että pahassa.

Periaatteet ja kriteerit jatkotoimissa

Maakuntaohjelmaan 2014–2017 on muotoiltu 88 strategista toimenpidettä tai toimintalinjausta, joilla ohjelman valittuja painopisteitä edistetään. Näitä toimenpideaihoita priorisoidaan ja yhteen sovitetaan tässä TOPSU:ssa niihin kärkitoimenpide-esityksiin (valikoitu 32 kappaletta), joita maakunnasta on noussut esiin myös vuoden 2015 aikana. Toimeenpanosuunnitelmassa siis

- haetaan vaikuttavia hankekokonaisuuksia painopistealoilla
- ennakoidaan rakennemuutosta ja mitoitetaan toimenpiteet resurssien kannalta optimaaliksi
- tuetaan älykäästä erikoistumista ja valittuja kärkialoja monipuolisesti
- varmistetaan toimijoiden ja kohderyhmien aito sitoutuminen kehittämistyöhön

- haetaan laajennusta resursseihin yhteistyöllä ja verkostoitumisella sekä lisäämällä kilpailtavien ulkopuolisten resurssien hankintaa.

Yleisinä hankekriteereinä ohjelman toimeenpanossa pidetään seuraavia seikkoja:

1. Kärkitoimenpide-esitykset osuvat hyvin Kainuu-ohjelman painopisteisiin ja niiden hankelogiikka lähtee maakuntaohjelman tunnistamista keskeisistä haasteista ja alueellisista vahvuuksista sekä mahdollisuuksista. Tätä periaatetta korostetaan hankevalmisteluun liittyvässä ohjeistuksessa ja ohjauksessa, jota systematisoidaan.
2. Hankkeet täyttävät rahoituskriteerit. Hankkeiden arvioinnissa kriittisimmin on arvioitava hankkeen vaikuttavuutta ja vaikutusten pysyvyyttä.
3. Hankkeilla on aito omistaja (luotettava ja sitoutunut hakija- sekä toteuttajataho). Sitoutuminen hankkeisiin tulee näkyä kunta- ja yritysrahoituksen määrässä.
4. Hankkeet ovat tuloksellisia kohderyhmissään ja alueellisesti mahdollisimman laajasti vaikuttavia – mielellään nopeavaikutteisia.

2 Kainuun kehittämisen yleiset linjaukset ja edunvalvonta

Laajan aluepolitiikan keinot ja niihin vaikuttaminen

Kainuulainen aluepolitiikka, alueellisesti kohdentuva kehittämistyö, on tietoista laajapohjaista talouspoliittista toimintaa, jolla pyritään vaikuttamaan Kainuun taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen.

Aluepolitiikalla pyritään aluevaikutuksiin, jotka syntyvät erilaisten, suorien ja välillisten, alueellisten kehittämisinterventoiden ja tulonsiirtojen seurauksena (ks. liitteet 1 ja 2). Alueellisilla ”viranomaiskehittäjillä” on suoraan hallussaan ns. *suppean aluepolitiikan* välineet, jotka ovat pääosa varsinaista lakisääteistä aluekehittämistä. Kehittämisvälineitä ovat kansalliset ja EU:n aluepoliittiset tuet ja strategista suunnittelumallia noudattelevat ohjelmat (ks. seuraava luku ja liite 3).

Tässä yhteydessä aluepolitiikasta on syytä käyttää nimitystä *laaja aluepolitiikka*, jolla tarkoitetaan yhteiskunnan niitä toimia (lähinnä tulonsiirtoja ja julkisen vallan alueellisia toimia sekä investointeja), joita ei varsinaisesti lueta aluepolitiikan välineistöön, mutta joilla on erittäin suurta vaikutusta alueelliseen kehitykseen. Tällainen yhteiskuntapolitiikka on vaikuttanut voimakkaasti myös Kainuun aluekehitykseen – erityisesti julkisen palvelutuotannon, valtion työpaikkojen, infran rakentamisen ja julkisyhteisöjen tulonsiirtojen kautta. Laajan aluepolitiikan suhteellinen rooli korostuu taloudellisesti vaikeina aikoina kun toimintoja supistetaan ja keskitetään; esim. valtion työpaikat ovat vähentyneet Kainuussa alle puoleen viimeisen kahden vuosikymmenen aikana, huolimatta 2000-luvun alussa aloitetusta valtion työpaikkojen alueellistamisohjelmasta, joka on lähinnä maantieteellistä ”hajasijoitusta” (ks. liitteet 1 ja 2).

Laajan aluepolitiikan toteutuksessa keskeisessä roolissa ovat **edunvalvonta ja erilainen alueiden välinen yhteistyö sekä laajat yhteistyö- ja infrastruktuurihankkeet**. Keskeisimpiä aluekehittämisskeinoja Kainuun kannalta ovat Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien välinen yhteistyö, yhteinen ja oma edunvalvonta sekä eri ohjelmien valjastaminen osaksi Kainuun kehittämistä. Myös rakennerahasto-ohjelmien valtakunnalliset teemat on hyödynnettävä Kainuussa tehokkaasti, erityisesti ESR-puolella, jossa neljännes rahoista allokoidaan valtakunnallisiin teemoihin (työllisyys, osaaminen ja sosiaalinen osallisuus). Myös EAKR:n valtakunnallisissa teemoissa (innovatiiviset kaupungit ja yritysverkostojen rakentaminen) on Kainuulla annettavaa valtakunnalliseen kehittämistyöhön (vrt. myöhemmin esille tuleva *yrittäjyysmaakuntakokeilu*).

Potentiaalisia ovat erityisesti hallituksen kärkihankkeisiin liittyvät rahoitusmahdollisuudet, joita voidaan ketterästi kokeiluhenkisessä Kainuussa hyödyntää. Nämä relevantit hankkeet liittyvät työllisyyteen ja kilpailukykyyn, koulutukseen, terveyteen ja hyvinvointiin, biotalouteen ja uusiutuvaan energiaan sekä hallinnon toimintatapoihin (normien purkuun).

Kainuussa on siis hyödynnettävissä monipuolisesti erilaisia aluekehittämisen resursseja, myös varsinaisten rakennerahasto-ohjelmien lisäksi. Syksyllä 2015 toteutusvaiheeseen edenneen Maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 (ml Leader-toiminta) kautta allokoitava rahoitus on Kainuulle erittäin merkittävä – myös muiden yritysten kuin varsinaisten maatalojen kannalta. Rakennerahastohankkeiden rinnalla Interreg-ohjelmia, ENI-ohjelmaa ja EU:n erillisrahoitusohjelmia on hyödynnettävä aikaisempaa tehokkaammin Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanossa, kuten myös kansallista Tekes-rahoitusta ja Raha-automaattiyhdistyksen tukia sekä erilaisia terveyden edistämiseen tarjolla olevia rahoitusvälineitä. Tässä tuetaan hakijoita neuvonnalla ja tukemalla suunnitteluhankkeita.

Maaseudun kehittäminen osana maakuntaohjelmaa

Kilpailu maaseutuohjelman hanketoiminnan rahoituksesta on kiristynyt. Kainuun alueellisen maaseutusuunnitelman linjaus yritysrahoitukseen suunnattavan rahoituksen merkittävästä lisäämisestä vähentää hanketoimintaan suunnattavaa ELY-keskuksen rahoitusta. Tukirahoituksen myönnön katkos vuosina 2014–2015 asettaa suuret paineet avautuneen rahoituksen ensimmäisille valintajakoille; vain neljännes haetusta avustusmäärästä voidaan myöntää ensimmäisessä jaksossa vastaan otettuihin hakemuksiin.

Alkaneen ohjelmakauden maaseuturahoitustoiminta saatetaan käyntiin siten, että se tukee ja täydentää rakennerahastopohjaista kehittämistyötä. Ohjelman toteutuksessa ovat pääroolissa Kainuun maaseudun kehittämisen kärjiksi nostettavat teemat, jotka tukevat maakuntaohjelman strategisia valintoja: maaseutuelinkeinot, maaseutuyritykset, biotalous ja maaseudun palvelut sekä saavutettavuus ja elinvoimainen, houkutteleva toimintaympäristö. Maaseutuohjelmalla voidaan tukea erityisesti Kainuun maakuntaohjelman biotalous- ja matkailustrategioiden toimeenpanoa. Kainuun Leader -toimintaryhmätyöllä lisätään maaseudun elinvoimaa omaehtoisen, paikallisen kehittämistyön kautta.

Kainuun maaseudun kehittämisstrategiassa luotetaan siihen, että panokset omiin vahvuuksiin pohjautuvaan kehittämistoimintaan ja investointeihin määräävät suurelta osin elinkeinon kehittymissuunnat

alueella ja että osaamisen kehittäminen mahdollistaa kasvun ja hyvinvoinnin kehittymisen turvaavat innovaatiot.

Teemapohjaisesta maaseudun kehittämistyöstä saatujen hyvien kokemusten perusteella toimintamallia on perusteltua jatkaa Kainuussa; eli maatalous (ml. elintarvike / lähiruoka), metsä- ja puutalous, bioenergia, luontomatkailu ja kylät tulee olla kehittämisteemoina mukana myös jatkossa.

Alueellisten tavoitteiden toteuttamiseksi maakuntaan ohjattua julkista maaseuturahoitusta kanavoidaan ohjelmakaudella 2014–2020 hanke- ja yritystukiin n. 22,8 milj. €; painotus on aiempaa enemmän yritystoiminnan kehittämisessä. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteitä ovat:

- Tietämyksen siirtoa ja tiedotusta koskevat toimet
- Investoinnit fyysiseen omaisuuteen
- Tila- ja yritystoiminnan kehittäminen
- Peruspalvelut ja kylien kunnostus maaseutualueilla
- Yhteistyö

Kansainvälinen yhteistyö ja eri ohjelmien hyödyntäminen

Euroopan Unionissa alueiden välistä yhteistyötä toteutetaan ja rahoitetaan EU-ohjelmakaudella 2014–2020 EAY- ja ENI-ohjelmilla; EU:n laajuisista ohjelmista mielenkiintoisimpia on Horisontti 2020, joka kansainvälistää tutkimus- ja kehittämistoiminnan innovointia ja osaamisen kehittämistä sekä parantaa yritysten asemaa globaalissa kilpailussa. Kainuun liitto toimii EU:n ohjelmissa ja ohjelmien valmistelussa ja hanketoiminnan aktivoinnissa seuraavasti:

- Karelia CBC -ohjelman toimeenpano käynnistyy vuoden 2016 lopulla ja toteutukseen osallistutaan ohjelmahallinnossa sekä valmistellaan ja toteutetaan ohjelmahankkeita
- Itämeren alueen -ohjelma 2014–2020 on käynnistynyt ja sen toteutukseen osallistutaan ohjelmahallinnossa sekä hankkeilla silloin kun relevantteja hankeaihoita syntyy.
- Pohjoinen Periferia ja Arktinen -ohjelma on käynnistynyt ja siinä pyritään luomaan hyviä hankemppanuuksia ja hanketoteutuksia sen kautta osallistutaan ohjelman hankkeiden valmisteluun
- Kolarctic CBC -ohjelmassa Kainuun liitännäisjäsenyys mahdollistaa kainuulaisten toimijoiden osallistumisen nykyistä näkyvämmiin hankkeiden toteutukseen mm. Murmanskin ja Arkangelin suuntaan.
- Horisontti 2020 ja muut EU:n erillisrahoitusinstrumentit otetaan käyttöön kun niiden rahoitukset ja haut tulevat kainuulaisten hakijoiden kannalta relevantteiksi ja ajankohtaisiksi. Alueen toimijoita autetaan Horisontti 2020 ja muiden EU:n erillisrahoitusinstrumenttien hyödyntämisessä.

Näiden ohjelmien hyväksymisprosessit ovat vielä osittain käynnissä. On huomattava, että rahoitus ei ole maakuntiin kohdennettua vaan ohjelma-alueiden tai EU:n sisällä kilpailtua.

Barentsin alueen puheenjohtajuuskausi (2016–2017) tarjoaa Kainuun liitolle ja koko Kainuulle erinomaisen mahdollisuuden johtaa ja syventää laajan aluepolitiikan linjaamista pohjoisen ulottuvuuden suuntaan. Kainuun liitto osallistuu vuosina 2015–2016 myös Pohjoisten harvaan asuttujen alueiden verkoston (NSPA-verkosto) OECD-tutkimukseen, jolla rakennetaan pohjaa EU:n seuraavan ohjelmakauden edunvalvonnalle. Suomen, Ruotsin ja Norjan 14 pohjoisen alueen tilaaman ja OECD:n kanssa yhteistyössä tuotettavan tutkimusraportin on määrä valmistua vuoden 2016 lopulla. Tutkimuksessa kartoitetaan pohjoisten alueiden ongelmia ja mahdollisuuksia ja mietitään keinoja ongelmien ratkaisuun ja mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Euroopan komission kanssa käytävän vuoropuhelun avulla on tarkoitus korostaa harvaan asuttujen alueiden erityispiirteitä ja varmistaa alueille korvamerkityn erityistuen jatkuminen myös tulevilla, vuonna 2021 alkavalla EU-ohjelmakaudella.

Kainuun liitto on liittynyt kansainväliseen kaupunginjohtajien ja maakuntajohtajien yleiskokoukseen (Covenant of Mayors, CoM), josta Kainuu saa tukea elinkeinopoliittisten sekä ympäristö- ja ilmastotavoitteidensa toteuttamiseen. CoM verkoston kautta on mahdollista saada apua suoran EU:n komission koordinoiman rahoituksen saamiseen kestävästä kehityksestä edistäviin ja ilmaston muutosta hillitseviin kehittämistoimiin. Esim. Horisontti 2020 -ohjelmassa on suunnattu rahoitusta pelkästään CoM-verkoston kuuluville alueille ja kaupungeille.

Maakuntien välinen yhteistyö ja yhteinen edun ajaminen

Itä- ja Pohjois-Suomen maakunnat tarvitsevat laaja-alaista aluepolitiikkaa, joka perustuu elinvoimaisten kuntien ja maakuntien omille vahvuuksille. Aluelähtöisyyttä ja läheisyysperiaatetta on vahvistettava. Itä- ja Pohjois-Suomen rikkaiden luonnonvarojen ja luontoarvojen hyödyntäminen ja jalostaminen mahdollisimman pitkälle tulee nähdä keskeisenä keinona koko Suomen yritys- ja vientivetoisen kasvun ja kansainvälisen kilpailukyvyn edistämiseksi. Ideana on, että mineraaleista ja uusiutuvista luonnonvaroista jalostetaan korkeaa osaamista hyödyntäen korkean arvonlisän tuotteita, palveluja ja energiaa. Tämä edellyttää osaamista ja päätösvaltaa: siis alueiden omiin vahvuuksiin, tietämykseen ja erityispiirteisiin perustuvaa osaamisinfrastruktuuria ja demokraattista aluehallintoa.

Uuteen kolmiportaiseen hallintorakenteeseen siirtyminen ja oman itsehallintoalueen saaminen Kainuun maakuntaan on alueen elinvoiman kannalta tärkeä asia. Saavutettavuuden ja toimivan logistiikan kehittämiseen on panostettava. Erityisesti viennin kehittämisen, alueen elinkeinohankkeiden ja biotalouden tarpeiden tulee nykyistä voimakkaammin ohjata valtakunnallista lentoliikennestrategiaa, tietoliikenne- ja väylähankkeita.

Kainuun on mukana sekä Pohjois-Suomen että Itä-Suomen strategisissa edunvalvontahankkeissa siten, että Pohjois-Suomi-yhteistyössä korostuu arktisuuden liittyvät piirteet Itä-Suomi-yhteistyössä Venäjä ja raja-alueyhteistyö sekä Viitosväylän liikennekäytävä. Barentsin alueen puheenjohtajuuskausi (2016–2017) tarjoaa Kainuulle erinomaisen mahdollisuuden johtaa ja syventää alueiden välistä taloudellista, logistista ja osaamiseen liittyvää yhteistyötä. Kainuussa tulee varautua myös alueen lähe-

sydässä oleviin suurhankkeisiin (esim. Hanhikivi 1 ja suuret kaivos- ja tuulivoimahankkeet sekä biotuotetehdashankkeet).

Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien yhteistoiminta-alueiden neuvotteluesitykset yhteiseen edunajamiseen vuodelle 2016 ovat seuraavat:

1. **Laajakaistahankkeen toteutuksen varmistaminen** (riittävä rahoitus ja tasapuoliset kriteerit) harvaan asutuilla alueilla siten, että verkko voidaan rakentaa osaksi maaseutumaisten alueiden perusinfrastruktuuria, alkuperäisen suunnitelman hengen mukaisesti. Myös pienten taajamien rakentamista osaksi nopeita verkkoja tulee edistää, mikä edistää digitalisaatiota ja erilaisten palvelujen saatavuutta sekä yritysten toimintaedellytyksiä.
2. **Elinkeinoelämän kannalta tärkeiden kanta-, seutu- ja yhdysteiden sekä yksityisteiden parantaminen ja ylläpito** on oleellinen osa saavutettavuuden säilyttämistä ja erityisesti kaikille maakunnille tärkeän biotalouden kehittämisedellytysten varmistamista. Tämän vuoksi valtion on omalta osaltaan suunnattavat riittävät resurssit asian hoitamiseen. Kainuun osalta perustienpidon määrärahojen oikeudenmukainen allokointi ja priorisointi vaativat saumatonta yhteistyötä Pohjois-Pohjanmaan ELY:n kanssa.
3. **Maakunnan kehittämistäraha tulee palauttaa (Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen -määrärahan lisäksi ks. liite 4)** maakuntien liitoille ja siitä tulee luoda alueiden älykkään erikoistumisen, kansainvälistymisen ja ennakoivan uudistumisen ketterä vauhdittaja. Erityisen tärkeä se on Kainuun tyyppiselle maakunnalle, jossa kunnat ja kuntien välinen yhteistyö ovat alueen elinvoiman kannalta erittäin keskeisessä roolissa.

Seuraavat painopistealueet ovat Itä- ja Pohjois-Suomen tulevan kehityksen kannalta keskeisiä:

- **Biotalous**
  - Luonnonvarojen hyödyntäminen ja niihin liittyvän osaamisen (Luke-Kainuu), innovaatio- ja kehittämistoiminnan sekä koulutuksen vahvistaminen/lisääminen
  - Metsäbiotalouden uudet tuotteet ja bioenergia
  - Ympäristökysymysten ja kestävä kehityksen edistäminen (kiertotalous)
  - Hajautettujen ratkaisujen kehittäminen energia- ja palvelutuotannossa
- **Kestävä kehityksen joustava edistäminen** on oltava osa kaikkea toimintaa. Tätä tukee eri lupaprosessien joustavuuden ja nopeuden parantaminen sekä riittävien resurssien turvaaminen. Kainuussa ympäristölupaprosessien toimivuus vaatii erityistä huomiota.
- **Digitaalisuutta** voidaan hyödyntää monipuolisesti julkisten palvelujen kehittämisessä ja tuottamisessa (tehostaminen, tasapuolinen saatavuus ja saavutettavuus sekä laatu; esim. sote-palvelut), erilaisessa liiketoiminnassa (palvelut ja tuotanto; esim. matkailu ja teknologiateollisuus). Digitaalisuudella on suuret vaikutukset myös työn sisällölliseen uudistumiseen: työskentelyprosesseihin, organisointiin ja johtamiseen, mikä vaikuttaa suoraan myös osaamis- ja koulutustarpeisiin.
- **Arktisen osaamisen** kokonaisvaltainen kehittäminen ja sen luomien mahdollisuuksien hyödyntäminen
- **Venäjä**n markkinoiden potentiaalin hyödyntäminen ja muutosten ennakointi

- **Matkailun** toimintaedellytysten kehittäminen ja erityisesti kansainvälisen matkailun edistäminen
  - **Maailmanluokan osaamisen** kehittäminen ÄES:n toimialoilla
4. **Rakennerahasto-ohjelman hallinnon resurssien tehostaminen** ja uudelleentarkastelu on tarpeen. Itä- ja Pohjois-Suomen alueille suunnattava osuus teknisestä tuesta on pudonnut edelliseltä ohjelmakaudelta 77 prosenttia, kun ohjelmarahoitus on pudonnut 16,5 prosenttia. Tämä epäsuhta vaikeuttaa huomattavasti välittävän viranomaisen toimintaa ja asettaa Itä- ja Pohjois-Suomen tuensaajat eriarvoiseen asemaan. Vähentyneet resurssit johtavat siihen, että rakennerahasto-ohjelman toteuttamisen kustannuksia siirtyy yhä enemmän kunnille. Tämä on vastoin hallitusohjelman tavoitetta vähentää kunnille siirrettäviä velvollisuuksia. Alueille suunnattavan teknisen tuen määrä on nostettava myös Itä- ja Pohjois-Suomessa sellaiselle rahoituksen volyyymiin suhteutetulle tasolle, joka mahdollistaa välittävien viranomaisten tehtävien laadukkaan hoitamiseen.

Itä- ja Pohjois-Suomessa hankeyhteisyö on jo aloitettu. Yhteisiä hankkeita on suunniteltu ja rahoitettu erityisesti puuhun ja kaivannaistoimintaan liittyen yhteisen hankehaun (teemaohjelmat) kautta keväällä 2015. Lisäksi on toteutettu laajaa lentoliikenneselvitystä ja laajakaistahanketta jo vuoden 2014 aikana tehdyillä päätöksillä.

Kainuun omat edunajamisen pääteemat

Edellä kuvattua Itä- ja Pohjois-Suomen yhteistä edunajamista täydennetään omalla työllä, joka useimmiten on linjassa maakuntien välisen yhteistyön kanssa, mutta eturistiriitoja tai kilpailutilanteita ei voida täysin välttää. Tämän takia on syytä tunnistaa Kainuun omat erityistarpeet ja valita oikeat strategiat mahdollisia ristiriitatilanteita varten.

Työpaikkojen varmistaminen ja uusien luonti:

- Biotuotetehdasinvestointia Kainuuseen tukevat toimenpiteet ja huolenpito Kainuun peruselinkeinojen ja biotalouden kehitysedellytyksistä sekä kaivostoiminnan lupakäsittelyjen nopeuttaminen (lainsäädännöllä ja verotuksella)
- Kokeileva Kainuu -hankkeen eteenpäin vienti osana hallituksen kärkihankkeita
- Valtion aluehallinnon palvelujen jatkuvuuden turvaaminen Kainuussa: erityisesti Kainuun ELY-keskus ja valtion palvelut kunnissa; Luonnonvarakeskuksen Kainuun strategisen yksikön perustaminen (Paltamon kalantutkimusaseman ja Paljakan näytepankin toimintojen ohella turvataan Sotkamon kasvinviljelyä ja bioenergiaa kehittävät toiminnot)
- Uusien ict-mahdollisuuksien parantaminen (supertietokoneet, palvelinkeskus, datacenterin kilpailukyky)

Paikallisen päätösvalan ja palvelujen säilyttäminen maakunnassa:

- Itsehallintoalueiden tehtävät / valmisteluprosessiin osallistuminen
- Sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen toteuttaminen Kainuun mallin kokemusten pohjalta; Kainuun uusi sairaala -hankkeen toteutus ja keskussairaalan säilyttäminen päivystys- ja synnytys-

raalana; soten kokeilut Kainuussa (esim. yksikanavainen rahoitusmalli ja erilaiset sähköiset palvelut)

- ELY:n ja Kainuun liiton yhteistyö alue- ja yrityskehittämisessä ja näiden toimintojen aseman turvaaminen aluehallintouudistuksessa

Toimiva koulutusketju, osaavan työvoiman saanti, osaamisen kehittäminen sekä tehokas ja vaikuttava innovaatiotoiminta:

- Korkea-asteen koulutuksen ja päätösvalan säilyminen Kainuussa; Kajaanin ammattikorkeakoulun säilyttäminen itsenäisenä
- Riittävän rahoituspohjan varmistaminen Kainuun korkea-asteen koulutukselle ja tutkimukselle sekä Kajaanin yliopistokeskuksen pysyvän aseman ja rahoituspohjan varmistaminen
- Työvoiman kohtaanto-ongelmien ennakointi aikuiskoulutuksessa ja työvoimapolitiisessa rahoituksessa; työllisyysrahoituksen tason korottaminen Kainuussa
- Kotouttamisen ja kuntien työllistämismallien huomioon ottaminen ja monipuolinen resursointi

Kainuun saavutettavuuden parantaminen:

- Kajaanin lentoaseman yhteyksien kehittäminen ja lentoaseman kehittämissuunnitelma laadinta; uuden liikennepoliittikan pilottikokeilu Kainuuseen
- Liikennepoliittiseen päätöksentekoon esitettävät kärkihankkeet: Vt22 (Oulu–Kajaani–Vartius) yhteysvälihankkeen täysimääräinen toteutus ja Kontiomäki–Iisalmi–Ylivieska–ratayhteyden parantaminen
- Alemman tieverkon ylläpidon, joukkoliikenteen, yhteyksien ja yksityisteiden rahoituksen turvaaminen
- Kainuun ja Venäjän välisen rautatieliikenteen toimivuus: Pietari–Moskova ja Petroskoi, satamayhteydet Vienanmerelle ja Koillisväylälle; Venäjän rajan ylitysten joustavoittaminen ja viisumivapauteen valmistautuminen (myös koko Itä- ja Pohjois-Suomi yhdessä)
- Tietoliikenneyhteydet ja tietoliikenneverkot; tukemaan maaseudun lisäksi myös sote-uudistusta ja uusien digitaalisten palvelujen toteuttamista (yhteistyö koko Itä- ja Pohjois-Suomessa)

Äkillisten edunvalvontatehtävien ennakointi – ennakoivan rakennemuutostoiminnan (ERM) suunnittelu ja koordinointi osana aluekehitystehtävää:

- Riittävä työllisyysrahoituksen taso ja joustavat työllistämismallit
- Uudet resurssit nopeasti lisääntyneeseen turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien kotouttamiseen
- Logistisen ja ympäristöinfrastruktuurin rakentaminen (mm. Suomussalmen puutermiinali, Talvi-vaaran / Terrafamen vaikutusalueen vesihuoltohankkeet)
- Kaivannaisalan monipuolistaminen (Sotkamo Silver Oy:n investoinnin tukeminen) ja siihen liittyvän osaamisen kehittäminen (yhteistyö Oulun yliopiston kanssa)

3 Maakuntaohjelman toimeenpano 2016–2017

TL 1: Elinvoimainen ja uudistuva elinkeinoelämä

Tavoitteena on parantaa nopeasti, vaikuttavasti ja monipuolisesti **Kainuun kilpailukykyä**. Tämä edellyttää yrittäjyyden lisäämistä, käytännönläheistä innovaatiotoimintaa, osaavan työvoiman saatavuuden joustavaa turvaamista – siis **elinvoimaisen toimintaympäristön** luomista yrityksille ja muulle elinkeinoelämälle. Tavoitteena on uudistaa kainuulaista elinkeinorakennetta, edistää merkittäviä investointeja, lisätä kasvuhaluista ja -kykyisiä yrityksiä ja rakentaa yhteistyötä yli toimiala- ja aluerajojen sekä hyödyntää täysimittaisesti Kainuun luontaisia vahvuuksia.

TL 1.1: Uudet ja uusiutuvat työpaikat sekä yritykset

Strategisena linjauksena on suunnata monipuolisesti alueellisia, kansallisia ja kansainvälisiä panoksia mikro- ja pk-yritysten kasvuun ja investointeihin, kehittää yrityspalvelujen tarjontaa ja yhteistyötä, tukea liiketoimintaa kehittäviä ja alkavia yrityksiä sekä yritysten omistajanvaihdosten suunnittelua ja toteutusta. Erityinen huomio suunnataan kansainvälistyviin kasvuyrityksiin. Kainuu on hakenut hallitusohjelman valtakunnallista *Pienyritystoiminnan kehittämiskokeilua*, jossa Kainuusta luodaan pienyritystäjyyden edelläkävijämaakunta. Tätä kokeilua kehitetään ja edistetään myös oman hanketoiminnan ja tiiviin edunvalvonnan (erityisesti normien purku) avulla.

Edunvalvonnalla varmistetaan riittävät resurssit ja lainsäädäntöpohja tehokkaille alueellisille kehittämiskeinoille. Väestö- ja työpaikkakehityksen kannalta ensiarvoisia ovat suuret, aluetaloudellisesti merkittävät toimijat ja investoinnit (esim. Terrafame ja Transtech) sekä uudet avaukset kaivostoiminnassa, biotaloudessa ja energiasektorilla sekä matkailussa.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Jatketaan yrityspalveluekosysteemin kehittämistä kasvua tukevilla ja uuden sekä uudistuvan yritystoiminnan kehittämistarpeisiin täsmällisesti osuvilla toimenpiteillä.
2. Jatketaan yritysten ja organisaatioiden muutostilanteiden hallinnan parantamista (kilpailukyky fokuksessa), vauhditetaan jo digitaalisesti suuntautuneiden yritysten kasvuhaluista kehitystä ja toisaalta tuetaan kasvua hakevia yrityksiä ottamaan käyttöön uutta teknologiaa, kouluttamaan henkilöstöään ja palkkaamaan digitaalista osaamista jo omaavaa uutta työvoimaa yritystoiminnan kasvua edellyttävän uudistumisen nopeuttamiseksi.
3. Haetaan ulkomaisia investointeja Kainuuseen – kohteena erityisesti datapalvelinkeskukset ja pääomia vaativat alat esim. biotuotetehdas ja biopolttoaineet sekä matkailu.

4. Digitaalisuuden kärkihankkeet, joissa esineiden internetin ja palvelujärjestelmien digitalisoinnin, asiakastiedon keräämisen ja massadatan eli kaukokartoitusdatan sekä ison datan (eng. big data) analysoinnin mahdollisuudet eri toimialoilla otetaan Kainuulle luontevalla tavalla kehittämis- ja hyödyntämiskohteiksi.
5. Tuetaan vähähiilisyttä, kiertotaloutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä edistäviä toimenpiteitä ja liiketoiminnan avauksia.

TL 1.2 Osaaminen ja käytännönläheinen innovaatio-toiminta

Toimintalinjalla tuetaan aluelähtöisten osaamis- ja innovaatio- sekä teknologiakeskittymiä ja yritysten innovaatiotoiminnan vahvistamista sekä pilotoiteja ja kokeiluja. Lisäksi tuetaan kasvu- ja rakenne- muutosalojen koulutuksen tarjonnan ja laadun parantamista sekä joustavien koulutusratkaisujen ja - kokonaisuuksien kehittämistä sekä räätälöityä täydennys- ja aikuiskoulutusta sekä yliopistotasosta muuntokoulutusta.

Edunvalvonnan kannalta on tärkeä saada kaupunki- ja innovaatiopolitiikan osalta linjanmuutos niin, että maakuntakeskus Kajaani tulee kansallisen politiikan kohteeksi. Korkea-asteen koulutuksen ja siihen liittyvän päätösvallan säilyminen Kainuussa on koko aluekehittämisen ja osaamisperusteisen yrittämisen kannalta tärkeää. Luonnonvarakeskuksen (Luke) Kainuun strategisen toimipaikan kehittäminen tukee hyvin Kainuun biotalousstrategiaa.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Kainuun älykkään erikoistumisen painopisteiden kehittäminen yritysten, tutkimuksen ja koulutuksen yhteistyönä; erityisesti korostetaan seuraavia teemoja ja toimenpiteitä:
  - a. Peli- ja simulaattorialaan, robotiikkaan, mittaustekniikkaan sekä data-keskustoimintaan ja ekosysteemeihin liittyvän osaamisen kehittäminen
  - b. Kaivannaisteollisuuden ympäristöosaaminen (green mining)
  - c. Biotalousuuden uudet innovaatiot ja osaaminen (erityisesti uuden Kainuun biotalousstrategian ja Kainuun metsäohjelman 2016–2020 mukaan)
  - d. Aktiviteettimatkailu ja ravitsemus-, terveys- sekä liikuntainnovaatiot ja osaaminen
  - e. Investointien, yritysten, osaamisen ja uuden teknologian saaminen alueelle – älykkään erikoistumisen painopisteitä edelleen kehittämällä ja syventämällä
2. Osaamisen kehittäminen luonnonvarojen kestäväään käyttöön liittyvässä elinkeinotoiminnassa (biotalous, kiertotalous, vähähiilisyys ja ilmastovastuullisuus)
3. Eurooppalaisen tutkimus- ja erityisrahastojen rahoituksen hakemisen aktivointi Kainuun ydin- osaamis- ja kärkialoille

TL 1.3 Osaavan työvoiman saatavuus

Työllisyysasteen nostamiseksi ja osaavan työvoiman saannin turvaamiseksi tiivistetään koulutusorganisaatioiden, yritysten, julkisen sektorin työnantajien ja julkisten kehittäjätahojen yhteistyötä. Kainuussa edetään kohti vetovoimaisia työmarkkinoita ja toimivaa ennakointia. Erityisesti edistetään töiden ja tekijöiden kohtaantoa, työvoiman osaamista sekä alueellista ja ammatillista liikkuvuutta. Lisäksi turvataan koulutuspalveluiden, koulutusketjujen ja tutkimuksen toimintaedellytykset ja saatavuus Kainuussa, hyödyntäen myös etäopiskelumahdollisuuksia ja tieto- ja viestintätekniikkaa. Valtakunnallisiksi koulutustoimintaa kehitettäväksi piloteiksi (vrt. aiemmin esitetty, TL 1.1, *Pienyritystoiminnan kehittämiskokeilu*, johon se voidaan linkittää) Kainuuseen tavoitellaan: opiskelijoiden työelämään sijoittumisen nopeuttamisen sekä opiskeluaikojen lyhentämisen kehittämiskokeilua ja yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyysnäkökulman huomioimista kaikilla koulutusasteilla. Turvapaikanhakijoiden / maahanmuuttajien kotouttamisessa hyödynnetään erityisesti sekä valtakunnallista että alueellista ESR-rahoitusta.

Toimintalinjaan liittyvät ajankohtaiset edunajamisteemat liittyvät yrittäjyyden tukemiseen osana kärkihankkeeksi kehitettävää *Pienyritystoiminnan kehittämiskokeilua*. Myös Kainuun elinkeinoelämän työvoiman tarvetta tukevan koulutuspaikkatarjonnan suunnittelu ja ennakointi, osana ERM-prosessia, pidetään omissa käsissä ja aluelähtöisenä.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Kainuun työvoiman ja työpaikkojen kohtaanto-ongelma ratkaistaan ennakoivalla suunnittelulla, täsmäkoulutuksella ja lisäämällä korkeasti koulutetun työvoiman rekrytointia työvoimapulasta kärsiville aloille. Keskeisinä keinoina ovat maisteri- ja täydennyskoulutushankkeet ja uudenlaiset kohtaantoa parantavat logistiset ratkaisut. Tähän liittyy myös opiskelijoiden ja nuorten aikuisten kiinnittäminen maakuntaan.
2. Kehitetään kansainvälisen rekrytoinnin / työperäisen maahanmuuton toimintamalleja ja muiden maahanmuuttajien (ml turvapaikanhakijat) työvoimareservin hyödyntämistä.
3. Laaja-alaisen työhyvinvoinnin kehittämistä jatketaan ja laajennetaan; kehittämistä tuetaan erilaisissa organisaatioissa siten, että se tukee muutosprosesseja, uudenlaista yhteistyötä eri organisaatioiden välillä ja helpottaa työvoiman rekrytointia.

Kärkialojen kehittämislinjaukset ja ERM

Matkailun kehittämistä linjataan erillisellä matkailustrategialla, joka uudistetaan Kainuun liiton johdolla. Matkailuliiketoiminnassa tavoitellaan erityisesti kansainvälistä kasvua tuotekehityksen ja markkinoinnin kautta. Painopiste on Venäjän ja Aasian markkinoinnin lisäämisessä ja erityisryhmissä (esim. liikunta- matkailijat). **Teknologia-alan** kasvua tuetaan mittaustekniikan sovellusten kehittämisessä, pelialan ja digitalisaation kehittämisavauksissa ja -kokeiluissa. **Biotalouden** uusia investointeja edistetään aktiivisesti. Ala on valittu myös erityiseksi IP-alueen yhteisen kehittämistoiminnan kohteeksi. ST1:n käynnistyminen luo hyvän pohjan bioenergian tuotannon merkittävään laajentamiseen, sillä biotuotetehtaan edellytyksiä selvitettyä on varmistunut raaka-aineiden saatavuus alueelta. **Kestävän kaivan-**

naisalan edistämistä tuetaan (valittu myös erityiseksi IP-alueen yhteistoiminnan kohteeksi); Kainuulla erityisesti kaksi lähimpien kuukausien tärkeätä kohdetta: Terrafame ja Sotkamo Silver Oy. Kärkialoihin liittyvät ajankohtaiset edunajamishankkeet ovat: kaivos- ja muun yritystoiminnan lupakäsittelyn joustavoittaminen, nopeuttaminen ja selkeyttäminen; vientiyrityksien logistiikka-aseman parantaminen ja yritys- ja maaseututukiin liittyvän päätösvallan säilyminen lähellä asiakkaita. Kärkialojen kehittämisessä otetaan erityisesti huomioon rakennemuutoksen ennakointi ja siihen varautuminen (ERM, ks. liite 4)

Matkailun ja palvelujen lähivuosien strategiset kehittämissuunnitelmat voidaan tiivistää markkinoiden kasvattamiseen ja kansainvälistämiseen sekä tuotteiden älykkääseen uudistamiseen, kainuulaista luontoa ja kulttuuria hyödyntäen. Markkinoiden kasvattamistavoite edellyttää markkinalähtöistä kehittämistyötä, missä huolehditaan, että Kainuun matkailutarjonnasta muodostuu positiivinen ja tunnettu mielikuva kotimaassa (= päämarkkinat) ja ulkomailla (= kasvavat markkinat) – Aasiassa, erityisesti Kiinassa ja Japanissa, Venäjällä ja muilla valituilla ulkomaisilla markkinoilla, valikoiduissa asiakasryhmissä. Matkailukeskusten ja eri toimialojen (esim. kainuulaisen urheilu-, mitta- ja peliosaamisen) sekä vähittäiskaupan ja muiden alueiden yritysten ja kehittäjätahojen välistä yhteistyötä ja liittoutumista tuetaan. Visit Finland ja ulkomaalaiset matkanjärjestäjät kytketään määrätietoisesti Kainuun matkailun kansainvälistämiseen ja kasvun luomiseen. Kainuu-kuvan vahvistaminen rakennetaan osaksi matkailun toimintaympäristön kehittämistä.

Teknologiakärkialan strategiset lähiajan kehittämissuunnitelmat voidaan tiivistää uuden yrittäjyyden ja erityisesti kasvuyrittäjyyden tukemiseen (start-up ja spin-off toiminnan vauhdittaminen; täydentää ja sisältyy erityisesti kohtaan 1.1). Toisena linjana on pohjautuminen tietointensiivisyyteen: ICT-alan klusterin / ekosysteemin rakentamista jatketaan ja robotiikkaa kehitetään. Kainuulaisen metalliteollisuuden kärkituotteena ovat raideliikennetuotteet. Potentiaalinen kasvu löytyy pohjoisten ja arktisten alueiden tavara- ja henkilöliikenteen kasvusta sekä vaikeiden luonnonolosuhteiden hallinnasta.

Biotalous kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet vuosiksi 2015–2020 on määritelty Kainuun biotalousstrategiassa. Biotalouskehittämiseksi on Kainuussa loistavat edellytykset, sillä maakunnassa on merkittävät uusiutuvat luonnonvarat, laajaa osaamista, hyvä infrastruktuuri sekä olemassa olevia toimintaympäristöjä teollisille investoinneille. Kainuun runsaita metsäbiomassavaroja voidaan hyödyntää kestävästi huomattavan paljon nykyistä enemmän. Toimialoittain tarkasteltuna kainuulaisen biotalouden ytimeen fokusoidaan maakunnan osaamisen ja resurssien pohjalta seuraavat toimialat: puuteollisuus, ruoantuotanto, eloperäisten jätteiden kierrätys ja hyötykäyttö, biojalostus, metsäbiomassan biojalosteet, bioenergia, green care ja luontomatkailu, ekosysteemipalvelut, bioteknologia sekä biotalouden TKI-toiminta ja tutkimusympäristöt sekä ekotehokkaat asuinalueet. Kainuun biotalous jaetaan viiteen elinkeinolliseen osa-alueeseen: ruoka, biotalouden tuotteet (raaka-aineen hankinta ja jalostus), uusiutuva energia, luontomatkailu ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut (vihreä hoiva).

Jo käynnistyneiden (kuten ST1 Renforssin rantaan Kajaaniin, Cross-Lam Kuhmoon) ja tulevien investointien yhteyteen on tavoitteena luoda laajempia yhteistyöverkostoja eli biotalouden ekosysteemejä, joissa toimii alueen yrityksiä, tutkimus- ja kehittämisorganisaatioita sekä julkisen hallinnon organisaati-

oita tiiviissä yhteistyössä. Näillä toimilla tavoitellaan investoinneista maakuntaan mahdollisimman suurta taloudellista hyötyä.

Kaikkien biotalouden osa-alueiden kehittämisen yhteisiä akutteja strategisia tavoitteita ovat:

- Raaka-aineiden jalostaminen maakunnassa ja tuotteiden jalostusasteen nosto (esim. puurakentaminen)
- Teollisten investointien saaminen maakuntaan, painottaen erityisesti Kainuun raaka-ainevaroihin ja logistiikkaan parhaiten sopivia biotuotetehdaskonsepteja
- Biotalous tuotteiden ja palvelujen tuotannon kannattavuuden parantaminen

Kestävän kaivannaistoiminnan lähiajan strategiset kehittämislinjaukset voidaan tiivistää kahteen osa-alueeseen. Ensiksi olemassa olevien ja tulevien kaivosten osalta tuetaan käynnistymiseen ja eko-tehokkaaseen tuotantoon tähtääviä toimenpiteitä, vaikutetaan lupaprosessien sujuvuuteen sekä sosiaalisen hyväksynnän parantamiseen. Toiseksi kehitetään alan tuotteistusta ja edistetään sivuraaka-ainevirtojen kehittämistä uusiksi tuotteiksi (ml. cleantech-tuotteet ja osaaminen) koko kaivannaisalalla. Kaivannaisalan kehittämiseksi tehdään yhteistyötä erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien kesken (Itä- ja Pohjois-Suomi -ohjelman mukaisesti).

TL 2: Saavutettava, toimivien palvelujen ja hyvän ympäristön sekä yhteistyön Kainuu

Maakunnan vetovoimaa ja toimivuutta parannetaan kehittämällä saavutettavuutta (myös saavutettavuuden mielikuvaa) ja tietoliikenneyhteyksiä; parantamalla fyysistä ja inhimillistä ympäristöä; edistämällä laajasti yhteistyötä ja uudistumiskykyä. Tällä toimintalinjalla on Kainuu-ohjelmassa peräti 38 erillistä strategista toimenpidettä, joista tässä vaiheessa TOPSU:uun on valittu tärkeimmät ja ajankohdaisimmat.

TL 2.1 Saavutettavuus

Saavutettavuus on keskeinen yritystoiminnan sijaintiin vaikuttava tekijä ja siten Kainuun vetovoiman näkökulmasta keskeinen kehittämiskohde. Saavutettavuuden strategiset linjaukset ja liikenneyhteyksiin liittyvät kehittämishankkeet esitellään yksityiskohtaisemmin *Kainuun edunajamisen hankeluettelossa* sekä Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan yhteisessä liikennestrategiassa (*KA-KEPOLI*).

Kilpailukykyisen lentoliikenneyhteyden säilyminen Kajaanin lentoasemalla on Kainuun saavutettavuuden tärkein osatekijä. Matkaketjujen kehittäminen, biotalouden raaka-ainekuljetusten ja logistiikan turvaaminen sekä päätie- ja raideliikenteen kehittäminen ovat keskeinen osa kainuulaista ja yhteistä pohjoissuomalaista edunvalvontaa. Vartiuksen rajaliikennekeskusta kehitetään kansainvälisen tavaraliikenteen huolinta- ja logistiikkakeskuksena (CBC-ohjelmarahoitus). Nopean tietoliikenteen ulottaminen koko maakuntaan on välttämätön osa saavutettavuuden parantamista. Hallitusohjelman

toteutukseen, liikennepoliittisiin selontekoihin ym. virallisiin suunnitelmiin sekä valtion talousarvioihin on esitettävä Kainuun saavutettavuutta tukevia ja kehittäviä investointihankkeita. TEN-T-verkon ja Barentsin alueen liikennesuunnitelmiin vaikutetaan aktiivisesti ja pitkäjänteisesti (Vartiuksen rajan ylityspaikka ja sen kautta kulkevat liikennekäytävät ja Itä-Suomen potentiaalinen yhteys Jäämerelle ns. koillisradan kautta).

Toimintalinjaan liittyvät linjaukset edunajamishankkeisiin ovat:

1. Keskeneneräiset liikennehankkeet toteutettava ensin

- Valtatie 22 (& kt 89) Oulu–Kajaani–Vartius-yhteysvälin kehittäminen (30 M€)
  - Toteutumassa vasta Oulun kaupungin alueella (2015: 15 M€)
  - Toteutettava 1. vaihe kokonaisuudessaan ja jatkovaiheet myöhemmin
- Ratayhteyden Ylivieska–Iisalmi–Kontiomäki kehittäminen (124 M€)
  - Toteutus syyskuussa 2014 valmistuneen uuden ratasuunnitelman mukaisesti
- **Perusväylänpidon** määrärahojen alueellinen allokoinnissa maakuntien tasapuolinen huomiointi
  - Alemman tiestön merkittävyyden arviointi lähtökohtana (POP-ELY 2014)

2. Laajakaistaverkon toteuttaminen koko maassa

- sote- ja muiden palvelujen digitalisoinnin hyödyntämiseksi maaseudulla

3. Vt 5 ja Oulu–Vartius-yhteyden esittäminen EU:n TEN-T ydinverkkoon

4. VR:n liikennepalvelujen turvaaminen Kainuussa ml uudet ratkaisumallit (kokeilut)

5. Puuterminaalien toteuttaminen

6. Pohjois- ja Itä-Suomen lentoliikenteen / Kajaanin lentoaseman kehittäminen ja lentoliikenteen jatkuvuuden turvaaminen lyhyellä ja pitkällä aikavälillä

Kärkitoimenpiteitä:

1. Toteutetaan Kainuun nopeat ja alueellisesti kattavat laajakaistayhteydet; jatketaan valokuituverkon rakentamista mahdollisimman kattavaksi, sekä maaseudulla että taajamissa.
2. Edistetään digitalisoinnin laajamittaista hyödyntämistä yritysten liiketoiminnassa ja erilaisissa palveluissa, myös julkisissa.
3. Toteutetaan logistisia hankkeita ja kokeiluja, joilla parannetaan eri liikennemuotojen joustavaa ja tehokasta yhteensovittamista.
4. Tuetaan vähähiilisyteen siirtymistä ja raaka-aineiden paikallista käyttöä tukevia hankkeita ja edistetään sen suuntaisia julkisia hankintoja.

TL 2.2 Elinvoimaa tukeva, kestävä alue- ja yhdyskuntarakenne

Koko maakunnan infrastruktuuria ja erilaisia verkostoja kehitetään alueen resurssien ja vahvuuksien hyödyntämiseen. Erityisesti edistetään paikallisten raaka-ainevarojen hyödyntämistä ja yhdyskuntien, tuotannon sekä logistiikkajärjestelmien energiatehokkuutta (vähähiilisyys) biotalousstrategian mukaisilla hankkeilla ja edunvalvonnalla. Vahvistetaan maakuntakeskuksen, kuntakeskusten ja maaseudun vetovoimaa ihmisten asuin- ja vapaa-ajan ympäristöinä.

Toimintalinjaan liittyvät ajankohtaiset edunajamishankkeet liittyvät maakuntakaavaprosessin kehittämiseen kaavan vahvistamisen menettelystä luopumisen jälkeen. Kuntatason kaavoitusprosessien yksinkertaistaminen ja nopeuttaminen sekä ympäristölupaprosessien nopeuttaminen ja selkeyttäminen ovat lainsäädännöllisiä uudistuksia, joissa alueelliset erityispiirteet on otettava huomioon. Uusiutuvan lähien energian kilpailukyvyyn edistäminen (puu ja turve) suhteessa tuontienergiaan vaativat lainsäädännöllistä edunvalvontaa.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Yritystoiminnan tarpeista lähtevän toimintaympäristön ja yhdyskuntarakenteen kehittäminen koko maakunnassa
2. Luonnon monimuotoisuutta sekä virkistys-, matkailu- ja moninaiskäyttöä parantavat hankkeet
3. Haja-asutusalueiden jäte- ja vesihuoltoratkaisuiden toteuttaminen sekä pieninfrastruktuurin kehittäminen

TL 2.3 Yhteistyö ja uudistumiskyky

Yhteistyötä ja uudistumiskykyä kehitettäessä otetaan käyttöön sähköisiä alustoja ja sosiaalisen median kanavia paikallisen aloitteellisuuden ja osallisuuden lisäämiseksi sekä viranomaisten yhteistyön kehittämiseksi. Lisäksi haetaan uusia palvelujen tuottamistapoja ja kumppanuuksia, joissa asukkaat, järjestöt ja julkinen sektori tekevät yhteistyötä palvelujen tuotannossa. Nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä otetaan käyttöön ”kainuulainen nuorisotakuu”, jossa nuorten työllistymisen rakenteellisiin ongelmiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaikkien ikäryhmien tietoyhteiskuntavalmiuksia kehittämällä ja hajautetuilla palveluratkaisuilla vahvistetaan kansalaisten osallisuutta.

Kansainvälistymistä edistetään tukemalla kainuulaisten toimijoiden pääsyä kansainvälisiin verkostoihin, kansainvälisiin huippuyksiköihin ja osaamiskeskuksiin. Kainuussa toimivien yliopistojen ja ammattikorkeakoulun sekä muiden oppilaitosten houkuttelevuutta ja monikulttuurisuutta sekä yritys yhteyksiä lisätään, esimerkiksi osaja- ja opiskelijavaihdon sekä yritysharjoittelun kautta. Lisäksi tuetaan aktiivista maahanmuuttoa, maahanmuuttajien (ml turvapaikanhakijoiden) integroimista ja kotouttamista Kainuuseen. Erityisenä kohteena ovat kansainväliset asiantuntijat ja työvoima, josta alueella on pulaa. Kainuulle laaditaan myös oma **työllisyys- ja väestöpoliittinen erityisstrategia**. Lisäksi toimitaan aktiivisesti kansainvälisten investointien saamiseksi Kainuuseen.

Ajankohtaiset edunajamishankkeet liittyvät palveluiden joustavaan (myös sähköiseen) saatavuuteen ja sellaisten normien purkuun, jotka ovat yhteistyön ja uudistumisen esteenä tai hidasteena. Maakuntaitsehallinnon suunnittelu tuo jo vuoden 2016 aikana monenlaisia edunvalvonta-, valmistelu- ja suunnittelutehtäviä maakunnallisille toimijoille ja kunnille. Tähän varaudutaan tiivistämällä entisestään jo hyvin toimivaa yhteistyötä. Asioita valmistellaan Kainuun liiton, soten johdon ja kuntajohtajien säännöllisten tapaamisten (kuntajohtajakokous) sekä Kainuun liiton ja ELY-keskuksen johdon tapaamisten pohjalta ja aloitteista.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Paikallisen kehittämisen uudet, osallistavat mallit, kumppanuudet ja pilotit, esim. osana valtakunnallisia kokeiluja
2. Monipuolinen ja laaja-alainen kansainvälistyminen, joka koskee monia toimialoja, palveluita ja monipuolisesti erilaista kehittämistyötä

TL 3: Hyvinvoiva Kainuu

Alueellisen kehittämisen tehtävä on parantaa alueella edellytyksiä ihmisten kokemalle henkiselle, sosiaaliselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Arjen ja asumisen perusturvallisuus, usko tulevaisuuteen, myönteinen ja kannustava asenne sekä luottamus ja sitoutuminen ovat perusta yksilölliselle hyvinvoinnille, joka näkyy alueen ”ilmeessä” elinvoimaisuutena. Toimintalinjan tavoitteena on kainuulaisten terveyden ja toimintakyvyn parantaminen ja eriarvoisuuden vähentäminen siten, että terveyserot kaventuvat ja kokemus hyvinvoinnista paranee sekä yhteisöllisyys ja osallisuus vahvistuvat. Tavoite edistyy terveyden parantumisen ja työhön sekä mielekkääseen tekemiseen kiinnittymisen kautta; luonnollisesti myös toimeentulo on turvattava. Monipuolisilla ja laadukkailla palveluilla sekä monialaisilla kehittämistoimilla kannustetaan ja tuetaan kansalaisia kantamaan vastuuta itsestään ja läheisistään sekä huolehtimaan yhteisesti myös ympäristöstään.

Toimintalinjalla hyödynnetään monipuolisesti valtakunnallisia ESR-teemoja. Toimijoita ohjataan yhteistyöhön ja hakemaan monipuolisesti valtakunnallista ESR-rahoitusta Kainuun maakuntaohjelmaa ja tätä TOPSU:a tukeviin toimenpiteisiin sekä huolehditaan siitä, että myös näissä kertyy kuntarahoitus.

TL 3.1 Työllisyys ja toimeentulo

Strategisena toimintalinjauksena työelämään kiinnittymiseksi, työssä jaksamiseksi ja mielekkään tekemisen löytämiseksi on yksilöllisten työllistymis- ja koulutuspolkujen rakentaminen – ihmisten elämänsä huomioon ottaen. Resursseja suunnataan nuorisotyöttömyyden vähentämiseen ja koulutuspaikkojen riittävyyteen. Erityisesti vahvistetaan monialaista ja -ammattillista yhteistyötä ja siihen liittyvää osaamista sekä kehitetään välityömarkkinoiden toimenpiteitä, esimerkiksi tuettuja työ- ja harjoittelupaikkoja, työpajoja, osuuskuntatoimintaa ja sosiaalista yrittäjyyttä.

Edunajamisen teemana on työllistämisen lainsäädännöllisten esteiden purkaminen ja pelisääntöjen selkeyttäminen sekä riittävien työllistämisesurssien turvaaminen. Kainuulla on kokemusta (Kainuun

hallintomalli ja Paltamon työllistämismalli) ja valmiuksia lähteä nopeastikin ennakkoluulottomiin valtakunnallisiin pilotteihin (esim. perustulokokeilu).

Kärkitoimenpiteitä:

1. Kehitetään toimintamalleja, joilla yrityksille tehdään työllistämisen kynnys matalaksi ja toisaalta kehitetään myös joustavaa kokeilukulttuuria, jossa esim. työharjoittelu ja opinnäytetöiden tekeminen yrityksissä ja muissa organisaatioissa on vaivatonta.
2. Otetaan käyttöön osaamista vahvistavat ja koulutuksellisia elementtejä sisältävät työllisyydenhoidon toimenpiteet, huomioiden erilaiset oppimisen tavat ja logistiset ratkaisut sekä toimenpiteiden alueellinen kattavuus.
3. Hyödynnetään koulutusorganisaatioita, yrityksiä, kolmatta sektoria ja vapaata sivistystyötä työelämään kiinnittymistä vahvistavan koulutuksen ja valmennuksen tuottamisessa sekä huolehditaan keskeisten toimijoiden osaamisen kehittämisestä.

TL 3.2 Terveyden ja toimintakyvyn ylläpito

Strategisena toimintalinjauksena on vahvistaa terveyttä ja hyvinvointia edistävien palvelujen laatua palvelumuotoilulla, saatavuutta kehittämällä ja käyttöönottamalla liikkuvia sekä sähköisiä palveluja, hyödyntämällä ja kehittämällä uusia innovaatioita ja teknologiaa. Ideana on siirtää palvelujärjestelmien kehittämisen painopistettä korjaavasta toiminnasta varhaiseen puuttumiseen ja terveyttä edistäviin toimiin sekä ongelmien ennaltaehkäisyyn. Kuntien hyvinvointikertomuksiin koottu tieto kytketään suoraan paikalliseen ja alueelliseen kehittämistyöhön; myös turvallisuussuunnitteluprosessin tuottama tieto ja tarpeet otetaan huomioon hyvinvointia kehitettäessä huomioon.

Toimintalinjaan liittyvät ajankohtaiset edunajamisintressit liittyvät sosiaali- ja terveystalouden uudistukseen; eli vaikutetaan valmisteilla olevaan lainsäädäntöön ja palveluiden alueelliseen saatavuuteen sekä alueelliseen hallintaan laajapohjaisessa yhteistyössä kuntien ja Kuntaliiton kanssa. Kainuun keskussairaalan uudisrakentaminen (ns. Uusi sairaala) on palvelujen tehostamiseksi ja sote-integraation syventämiseksi välttämätön kehittämishanke.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Turvataan työllistymispolun (erityisesti nuorten) alkuvaiheen palveluiden kehittäminen elämänhallintaa sekä toiminta- ja työkykyä vahvistavilla toimenpiteillä.
2. Hyödynnetään ennakointi- ja arviointimenetelmien käyttöä (esim. IVA/EVA, HEMAASU).
3. Vahvistetaan palvelusetelikäytäntöä ja rakennetaan toimijoiden kumppanuutta palvelujen tuottamisessa.
4. Vahvistetaan luontoon perustuvien terveys- ja hyvinvointipalvelujen (green care -palvelut) kehittämistä ja käyttöönottoa sekä asiakaslähtöisyyttä palvelujen luomisessa, painotus terveyttä ylläpitävien (liikunta) ja sairauksia ennalta ehkäisevien omaehtoisten palvelujen kehittämisessä ja käyttöönotossa.

TL 3.3 Osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittäminen

Tavoitteena on vahvistaa paikallista ja maakunnallista omaehtoista kehittämistä. Strategisena linjauksena on lisätä osaamista vaikuttamisen uusista keinoista, kehittää asukaslähtöisiä toimintatapoja ja palveluita yhteisöllisyyden ja osallisuuden sekä osallistumisen tukemiseen. Kehittämistyössä hyödynnetään, laaja-alaisesti ja kokeiluhenkisesti, teknologian, kulttuuritoiminnan ja vapaan sivistystyön sekä kolmannen sektorin tarjoamia mahdollisuuksia – eri ikäryhmät ja Kainuun eri tyyppiset alueet huomioiden.

Toimintalinjaan liittyvä ajankohtaisina edunajamishankkeina tulevan maakuntahallinnon ja kuntien uuden roolin terävöittäminen aluekehittämisessä ja elinvoimapolitiikassa. Laki uudesta kansanvaltaisesta aluehallinnosta on tulossa valmisteluun – (toivon mukaan) aluelähtöisesti, maakuntia sekä kuntia aidosti kuullen. Paikallisdemokratiaa edistäviä kokeiluja ja hankkeita voidaan tukea olemalla mukana esim. valtakunnallisissa kokeiluissa ja/tai kärkihankkeissa.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Kehitetään työllistymispolun alkuvaiheen palveluja sosiaalista osallisuutta vahvistavilla toimenpiteillä.
2. Kehitetään kansalaisten ja yhteisöjen vaikuttamisedellytyksiä ja/tai ympäristövaikuttamisen mahdollisuuksia elinkeinohankkeissa ja muissa ympäristökysymyksissä.

TL 4: Kainuu-kuva

Vetovoimainen Kainuu-kuva on osa alueellista elinvoimapolitiikkaa, jolla vahvistetaan vetovoimaista yritysten toimintaympäristöä. Tavoitteena on, että Kainuu tuo entistä voimakkaammin esille *kainutlaaisuuttaan* eli omintakeisia vahvuuksiaan – luonnon resurssien ekologisesti kestävä, monipuolista ja innovatiivista hyödyntämistä, luovuutta elinvoimaisuuden lisäämisessä ja kulttuurista rikkautta sekä edistyksellisyttä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden julkisten palvelujen ratkaisuisissa. Kainuu-kuvan rakentamisella edistetään alueen vetovoimaisuutta korostamalla elinkeinoelämän runsaita ja monipuolisia mahdollisuuksia; sujuvaa arkea ja yhteistyötä sekä sujuvaa saavutettavuutta (myös saavutettavuuden mielikuvaa); toimintakyvyn ja terveyden ylläpitoa sekä yhteisöllisyyttä. Ideana on, että Kainuu-kuvalla tuetaan kaikkea Kainuun kehittämistä ja toisaalta kaiken kehittämisen kautta rakennetaan parempaa Kainuu-kuvaa.

Toimintalinjaan liittyvä ajankohtainen edunajamishanke on pitää Kainuun erilaista elinvoimapotentiaalia (esim. kokeiluihin liittyen) ja matkailutarjontaa esillä kansallisessa ja erityisesti kansainvälisissä matkailustrategioissa. Tämä otetaan huomioon Kainuun matkailustrategiaa uudistettaessa ja tapahtumien tukemisessa ja Suomi 100 -hankkeissa.

Kärkitoimenpiteitä:

1. Tuotteistetaan ja viestitetään kainuulaisuutta ja Kainuuta uusilla innovatiivisilla tavoilla. Tuetaan luontaisiin vahvuuksiin perustuvia uusia ja uudistuvia palveluja ja tapahtumia, jotka vahvistavat

aluetaloutta ja tukevat alueen myönteistä mielikuvaa – ”hauskempi Kainuu”. Lisäksi vahvistetaan maakunnan tunnettuutta ja vetovoimaa markkinoimalla tehokkaasti erilaisia onnistumisia, isoja ja pieniä menestystarinoita.

2. Haetaan ja kokeillaan aktiivisesti uusia keinoja tavoittaa, houkutella ja kiinnittää alueelle muuttoaktiiviset nuoret ikäluokat – sekä Suomessa että ulkomailla.
3. Hankkeiden ja kainuulaisten toimijoiden luomat verkostot ja muut kanavat hyödynnetään pitkäjänteisessä alueen markkinoinnissa (esimerkiksi kansainvälisessä matkailussa).
4. Hankkeiden ja kainuulaisten toimijoiden luomat verkostot, muut kanavat ja viestintä hyödynnetään pitkäjänteisessä alueen markkinoinnissa erityisesti kansainvälisessä matkailussa.

4 Rahoitus

Kestävää Kasvua ja työtä 2014–2020 -ohjelma, Suomen rakennerahasto-ohjelma, on perusväline TOPSU:n rahoituksessa. Ohjelman laskennallinen rahoitus koko ohjelmakaudelle on (EU ja valtio) yht. 96,5 milj. €. Lisäksi ohjelmaan on sisällytetty muuta julkista rahoitusta (laskennallista kuntarahoitusta) 13,8 milj. €. Vuositasolla summa on tasaisen taulukon mukaan keskimäärin 15,0 milj. € (ks. liite 3).

Aikaisempaan toimeenpanosuunnitelmaan nähden vuodelle 2016 rahoitusosuus pienenee, mikä johtuu Vaalan siirtymisestä vuoden 2016 alusta Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan. Kainuulle vaikutus on EAKR:n, ESR:n ja valtion rahoituksen osalta vuositasolla yht. noin 0,359 milj. €. Laskennallinen osuus koko ohjelmakaudella EAKR ja ESR on noin 1,566 milj. € ja kokonaisvaikutus ottaen huomioon EAKR:n ja ESR:n lisäksi valtion rahoitus 2,741 milj. €.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 on myös käytössä täysimääräisesti tämän TOPSU:n toteutusaikana. Laskennallinen Kainuun osuus on koko ohjelmakaudella noin 22,8 milj. €. Lisäksi on kuntarahoitusta noin 0,600 milj. € eli vuositasolla rahoitusvolumi on keskimäärin 3,3 milj. €. Leader-ohjelmissa on käytössä ohjelmakaudella 2014–2020 yhteensä 10,0 milj. €, sisältäen myös kuntarahan; tämä tarkoittaa, että laskennallinen vuosirahoitustaso on 1,4 milj. €.

ENI CBC Karelia-ohjelmat 2014–2020 käynnistynevät myös TOPSU:n toteutuksen aikana. Jaossa koko ohjelma-alueelle on noin 43 milj. €. Ohjelma-alueita on Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan, Kainuun ja Karjalan tasavallan alueet. Lisäksi on lisäoptio, noin 32 milj. €, joka realisoituu vuoden 2018 jälkeen. Maakunnittaista laskennallista rahoituskattoa ei tässä ohjelmassa ole.

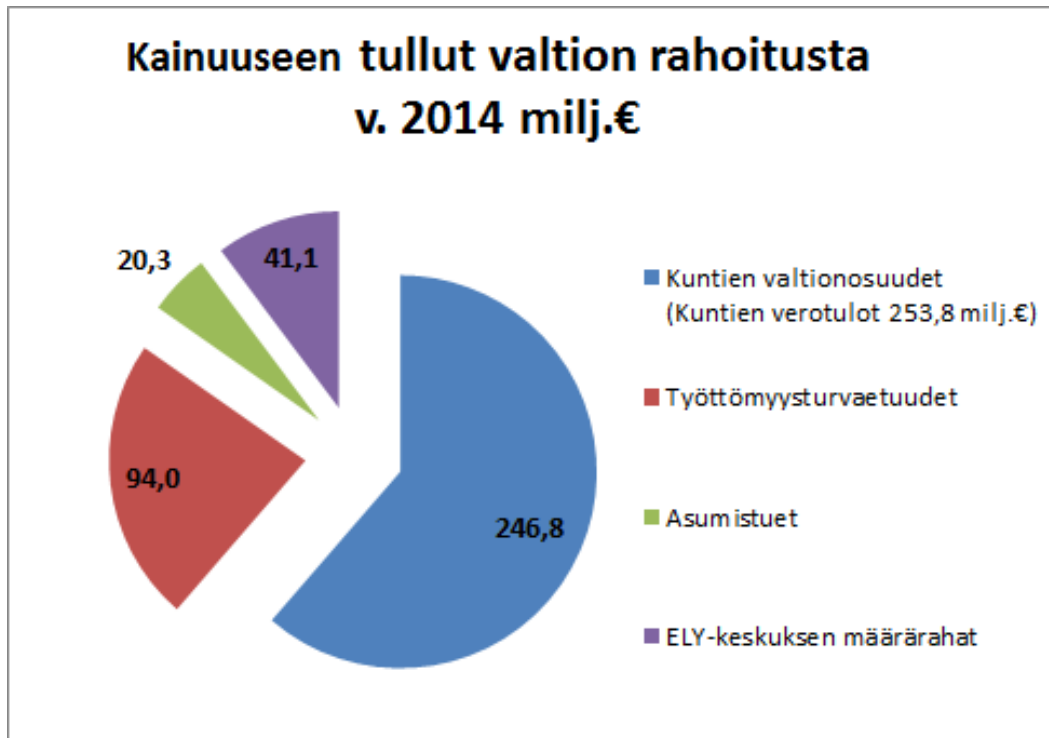
Kainuun kannalta potentiaaliset rahoituslähteet on linkitetty Kainuun liiton verkkosivuille: www.kainuunliitto.fi

Liitteillä 1 ja 2 on esitetty Kainuuseen tulevat erilaiset valtion määrärahat karkeina arvioina, liitteellä 3 on kuvattu rakennerahasto-ohjelmavarat ja liitteellä 4 on luonnos AIKO-rahoituksen kohdentamisesta Kainuussa (ns. *varautumissuunnitelma*).

Liitteet

Liite 1: Kainuuseen tullut valtion rahoitus vuonna 2014.

Liite 2: Kainuuseen ELY-keskukselle tullut muu rahoitus.

MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTTAMISSUUNITELMA, RAHOITUS 2016-2017			1.10.2015					
ELY -keskusten määrärahat, milj.€.								
Täytetään soveltuvilta osin*. Tarkkuus 1 000 euroa esim. 1,234 milj.€.			Maakunta: Kainuu					
Hallinnonala	Momentin numero	Momentin nimi	Lähtötaso 2011	Esitys 2014	Toteuma 2014	Esitys 2015	Esitys 2016	Esitys 2017
SM	32.70.30	Valtion korvaukset kunnille	2,730	2,900	2,010	2,155	3,000	3,000
OKM	29.30.31	Työelämän kehittämis- ja palvelutehtävä		0,150	0,000	0,150	0,000	0,000
MMM	30.20.40	Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki	5,800	5,800	5,900	5,800	5,900	5,900
MMM	30.20.41	EU tulotuet, tilatuki	6,300	6,300	5,800	6,300	5,800	5,800
MMM	30.20.43	Maatalouden ympäristötuki, eläinten hyvinvointia edistävät tuet ja ei-tuotannolliset investoinnit	4,900	4,900	4,900	4,900	4,900	4,900
MMM	30.20.44	Luonnonhaittakorvaus, EU	5,800	5,800	5,800	5,800	5,800	5,800
MMM	30.20.49	Maaseutualuekehittämisen kerkotuki	1,600	1,600	0,700	1,600	1,500	1,500
MMM	Makera	Avustukset maatalainvestointeihin	1,500	1,500	1,240	1,500	1,500	1,500
MMM	30.40.20	Kalakannan hoitovelvoitteet	0,140	0,130		0,130	0,150	0,160
MMM	30.40.51	Kalatalouden edistäminen	0,110	0,110		0,110	0,110	0,110
MMM	30.40.52	Tenojoen kalastuslupamaksut ja viehekalastusmaksut	0,036	0,036		0,036	0,036	0,036
MMM	30.40.77	Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet	0,040	0,030		0,030	0,040	0,050
MMM	30.40.21	Vesivarojen käytön ja hoidon menot	0,135	0,130	0,057	0,040		
MMM	30.40.31	Vesihuollon ja tulvasuojelun tukeminen	0,100	0,460	0,160	0,290		
LVM	31.10.20	Perusväylänpito Pohjois-Pohjanmaan ELY		18,081		18,081		
LVM	31.30.63	Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen, Pohjois-Pohjanmaan ELY		1,168		1,168		
TEM	32.20.45	Yritysten tutkimus- ja kehittämishankkeiden valmistelu	0,200	0,220	0,028	0,000	0,000	0,000
TEM	32.20.43	Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin	0,230	0,230		0,230		
TEM	32.30.44	Alueellinen kuljetustuki	0,016	0,250		0,530	0,530	0,530
TEM	32.30.45	Yritysten investointi- ja kehittämishankkeiden tukeminen	0,050	0,200	0,000	0,000	0,000	0,000
TEM	32.30.51	Työllistämis-, koulutus- ja erityistoimet	2,300	12,266	7,711	12,266	15,150	15,150
TEM	32.30.64	Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin	0,237	0,300	0,000	0,300	0,000	0,000
TEM	32.50.63	Kainuun kehittämisraha/Kainuun ELY	22,550	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
TEM	32.50.63	Kainuun kehittämisraha/Pohjois-Pohjanmaan ELY: Tienpito ja JL	25,851	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
TEM	32.60.40	Energiatuki						
STM	33.20.52	Työmarkkinatuki	1,835	3,500	5,250	3,500	0,000	0,000
STM	33.20.31	Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä	0,381	0,350	0,196	0,350	0,200	0,200
YM	35.10.21	Eraät luonnonsuojelun menot	0,030	0,030	0,055	0,120	0,075	0,075
YM	35.10.61	Ympäristönsuojelun edistäminen	0,020	0,253	0,067	0,136	0,136	0,290
YM	35.10.63	Luonnonsuojelun hankinta- ja korvausmenot	2,001	1,000	1,001	1,000	0,700	1,000
YM	35.10.22	Eraät ympäristömenot	0,020	0,240	0,217	0,190	0,320	0,290
YM	35.20.64	Avustukset rakennusperinnön hoitoon	0,113	0,150	0,047	0,150	0,100	0,100
		Valtion rahoitus yhteensä	85,025	68,084	41,139	66,862	45,947	46,391
		Kuntien rahoitus (arvio)						
		Julkisen rahoitus yhteensä	85,025	68,084	41,139	66,862	45,947	46,391
		Yksityinen rahoitus (arvio)						
		RAHOITUS YHTEENSÄ	85,025	68,084	41,139	66,862	45,947	46,391

Liite 3. Rakennerahastojen rahoitustaulukot 2016 ja 2017

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma		6.10.2015 VAIN VALKOISELLA POHJALLA O-LLA MERKITYIHIN SOLUIHIN VOI TÄYTTÄÄ LUKUJA										LIITE 2				
Vuosi:		2016										Uusi				
Maakunta:		Kainuu IP/ELSA														
Osio:		Erillisliite MYR 12.10.2015 asiakohta 4.														
Toimintalinja / temaattiset tavoitteet	RR-ELY Yritystuet Tuki2014	EURO 2014	josta kestävä kaup. kehittäminen	Kohdentamaton *	RR-ELY yhteensä	josta kansalaistoim. kehittäminen	Maakunnan liitto		Maakunnan liitto		josta kansalaistoim. kehittäminen	Tekes	Kohdentamaton *	Tekes yhteensä	YHTEENSÄ	Kohdentamattomat yhteensä
							Kohdentamaton *	yhteensä	Kohdentamaton *	yhteensä						
TL 1 Pk-yritystoiminnan tukeminen (EAKR)	3,312	0	0	0	3,312	0	0,978	0	0,978	0	0	0	0	0	4,290	0
EAKR	1,893	0	0	0	1,893	0	0,489	0	0,489	0	0	0	0	0	2,382	0
Valtio	1,419	0	0	0	1,419	0	0,367	0	0,367	0	0	0	0	0	1,786	0
Kunta	0	0	0	0	0	0	0,122	0	0,122	0	0	0	0	0	0,122	0
Muu julkinen	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000	0	0	0	0	0	0	0
TL 2 Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen	1,204	0,966	0	0	2,170	0	2,877	0	2,877	0	0,445	0	0,445	5,492	0	
EAKR	0,674	0,407	0	0	1,081	0	1,253	0	1,253	0	0,175	0	0,175	2,509	0	
Valtio	0,430	0,337	0	0	0,767	0	0,941	0	0,941	0	0,175	0	0,175	1,883	0	
Kunta	0,100	0,222	0	0	0,322	0	0,683	0	0,683	0	0,095	0	0,095	1,100	0	
Muu julkinen	0,000	0,000	0	0	0	0	0	0	0,000	0	0	0	0	0,000	0	
TL 3 Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)		2,208	0	0	2,208	0								2,208	0	
ESR		1,104	0	0	1,104	0								1,104	0	
Valtio		0,828	0	0	0,828	0								0,828	0	
Kunta		0,276	0	0	0,276	0								0,276	0	
Muu julkinen		0	0	0	0	0								0	0	
TL 4 Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)		1,484	0	0	1,484	0								1,484	0	
ESR		0,742	0	0	0,742	0								0,742	0	
Valtio		0,556	0	0	0,556	0								0,556	0	
Kunta		0,186	0	0	0,186	0								0,186	0	
Muu julkinen		0	0	0	0	0								0	0	
TL 5 Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)		0,888	0	0	0,888	0								0,888	0	
ESR		0,444	0	0	0,444	0								0,444	0	
Valtio		0,333	0	0	0,333	0								0,333	0	
Kunta		0,111	0	0	0,111	0								0,111	0	
Muu julkinen		0	0	0	0	0								0	0	
Kohdentamattomat EAKR					0	0			0	0			0	0	0	0
EAKR					0	0			0	0			0	0	0	0
Valtio					0	0			0	0			0	0	0	0
Kunta					0	0			0	0			0	0	0	0
Muu julkinen					0	0			0	0			0	0	0	0
Kohdentamattomat ESR					0	0			0	0			0	0	0	0
ESR					0	0			0	0			0	0	0	0
Valtio					0	0			0	0			0	0	0	0
Kunta					0	0			0	0			0	0	0	0
Muu julkinen					0	0			0	0			0	0	0	0
KAIKKI YHTEENSÄ	4,516	5,546	0,000	0,000	10,062	0,000	3,855	0,000	3,855	0,000	0,445	0,000	0,445	14,362	0,000	
EU	2,567	2,697	0,000	0,000	5,264	0,000	1,742	0,000	1,742	0,000	0,175	0,000	0,175	7,181	0,000	
Valtio	1,849	2,054	0,000	0,000	3,903	0,000	1,308	0,000	1,308	0,000	0,175	0,000	0,175	5,386	0,000	
Kunta	0,100	0,795	0,000	0,000	0,895	0,000	0,805	0,000	0,805	0,000	0,095	0,000	0,095	1,795	0,000	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
EAKR YHTEENSÄ	4,516	0,966	0,000	0,000	5,482	0,000	3,855	0,000	3,855	0,000	0,445	0,000	0,445	9,782	0,000	
EU	2,567	0,407	0,000	0,000	2,974	0,000	1,742	0,000	1,742	0,000	0,175	0,000	0,175	4,891	0,000	
Valtio	1,849	0,337	0,000	0,000	2,186	0,000	1,308	0,000	1,308	0,000	0,175	0,000	0,175	3,669	0,000	
Kunta	0,100	0,222	0,000	0,000	0,322	0,000	0,805	0,000	0,805	0,000	0,095	0,000	0,095	1,222	0,000	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
ESR YHTEENSÄ		4,580	0,000	0,000	4,580	0,000								4,580	0,000	
EU		2,290	0,000	0,000	2,290	0,000								2,290	0,000	
Valtio		1,717	0,000	0,000	1,717	0,000								1,717	0,000	
Kunta		0,573	0,000	0,000	0,573	0,000								0,573	0,000	
Muu julkinen		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000								0,000	0,000	

*) Sis. mahdollisen yli maakunnalliseen hanketoimintaan omaan maakuntaan jäävän osuuden. Mikäli maakunta aikoo osallistua yli maakunnalliseen hankkeen rahoittamiseen omalla osuudellaan maakunnan kehyksestä, siitä tulee sopia etukäteen muiden yli maakunnalliseen hankkeseen osallistuvien maakuntien kesken. Taulukkoon voidaan kirjata tällöin ko. summa, joka vähennetään maakunnan rahoituksesta ja osoitetaan suoraan hanketta rahoittavalle viranomaiselle. Mihin maakuntaan ja viranomaiselle kohdentamaton osuus osoitetaan ja osoitettava summa:

Maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma				6.10.2015 VAIN VALKOISELLA POHJALLA OLLA MERKITYIHIN SOLUIHIN VOI TÄYTTÄÄ LUKUJA										LIITE 2		
Vuosi:		2017												Uusi		
Maakunta:		Kainuu		Erillinen liite MYR 12.10.2015 asiakohta nro 4.												
Osio:		IP/ELSA														
Toimintalinja / temaattiset tavoitteet	RR-ELY				RR-ELY		Maakunnan liitto		Maakunnan liitto		Tekes		Tekes	YHTEENSÄ	Kohdenta-	
	Yritystuet Tuki2014	EURO 2014	josta kestävä kaup. kehittäminen	Kohdenta- maton *	Yhteensä	josta kansalaistoim. kehittäminen		Kohdenta- maton *	Yhteensä	josta kansalaistoim. kehittäminen		Kohdenta- maton *	Yhteensä		maton yhteensä	
Pk-yritystoiminnan tukeminen (EAKR)																
TL 1	3,379	0		0	3,379	0	0,999	0	0,999	0	0	0	0	4,378	0	
EAKR	1,931	0		0	1,931	0	0,499	0	0,499	0	0	0	0	2,430	0	
Valtio	1,448	0		0	1,448	0	0,375	0	0,375	0	0	0	0	1,823	0	
Kunta	0,000	0		0	0	0	0,125	0	0,125	0	0	0	0	0,125	0	
Muu julkinen	0,000	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,000	0	
Uusimman tiedon ja osaamisen tuottaminen ja huolehtiminen	1,511	0,670		0,000	2,181	0	2,969	0	2,969	0	0,45	0	0,45	5,600	0	
EAKR	0,819	0,288		0,000	1,107	0,000	1,277	0,000	1,277	0,000	0,175	0,000	0,175	2,559	0,000	
Valtio	0,570	0,216		0,000	0,786	0,000	0,958	0,000	0,958	0,000	0,175	0,000	0,175	1,919	0,000	
Kunta	0,122	0,166		0,000	0,288	0,000	0,734	0,000	0,734	0,000	0,100	0,000	0,100	1,122	0,000	
Muu julkinen	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)		2,252	0	0	2,252	0								2,252	0	
ESR		1,126	0	0	1,126	0								1,126	0	
Valtio		0,844	0	0	0,844	0								0,844	0	
Kunta		0,282	0	0	0,282	0								0,282	0	
Muu julkinen		0	0	0	0	0								0	0	
Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)		1,514	0	0	1,514	0								1,514	0	
ESR		0,757	0	0	0,757	0								0,757	0	
Valtio		0,568	0	0	0,568	0								0,568	0	
Kunta		0,189	0	0	0,189	0								0,189	0	
Muu julkinen		0	0	0	0	0								0	0	
Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)		0,906	0	0	0,906	0								0,906	0	
ESR		0,453	0	0	0,453	0								0,453	0	
Valtio		0,340	0	0	0,340	0								0,340	0	
Kunta		0,113	0	0	0,113	0								0,113	0	
Muu julkinen		0	0	0	0	0								0,000	0	
Kohdentamattomat EAKR				0	0			0	0			0	0	0,000	0	
EAKR				0	0			0	0			0	0	0,000	0	
Valtio				0	0			0	0			0	0	0,000	0	
Kunta				0	0			0	0			0	0	0,000	0	
Muu julkinen				0	0			0	0			0	0	0,000	0	
Kohdentamattomat ESR				0	0									0	0	
ESR				0	0									0	0	
Valtio				0	0									0	0	
Kunta				0	0									0	0	
Muu julkinen				0	0									0	0	
KAIKKI YHTEENSÄ	4,890	5,342	0,000	0,000	10,232	0,000	3,968	0,000	3,968	0,000	0,450	0,000	0,450	14,650	0,000	
EU	2,750	2,624	0,000	0,000	5,374	0,000	1,776	0,000	1,776	0,000	0,175	0,000	0,175	7,325	0,000	
Valtio	2,018	1,968	0,000	0,000	3,986	0,000	1,333	0,000	1,333	0,000	0,175	0,000	0,175	5,494	0,000	
Kunta	0,122	0,750	0,000	0,000	0,872	0,000	0,859	0,000	0,859	0,000	0,100	0,000	0,100	1,831	0,000	
Muu julkinen	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
EAKR YHTEENSÄ	4,890	0,670		0,000	5,560	0,000	3,968	0,000	3,968	0,000	0,450	0,000	0,450	9,978	0,000	
EU	2,750	0,288		0,000	3,038	0,000	1,776	0,000	1,776	0,000	0,175	0,000	0,175	4,989	0,000	
Valtio	2,018	0,216		0,000	2,234	0,000	1,333	0,000	1,333	0,000	0,175	0,000	0,175	3,742	0,000	
Kunta	0,122	0,166		0,000	0,288	0,000	0,859	0,000	0,859	0,000	0,100	0,000	0,100	1,247	0,000	
Muu julkinen	0,000	0,000		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	
ESR YHTEENSÄ		4,672	0,000	0,000	4,672	0,000								4,672	0,000	
EU		2,336	0,000	0,000	2,336	0,000								2,336	0,000	
Valtio		1,752	0,000	0,000	1,752	0,000								1,752	0,000	
Kunta		0,584	0,000	0,000	0,584	0,000								0,584	0,000	
Muu julkinen		0,000	0,000	0,000	0,000	0,000								0,000	0,000	

*) Sis. mahdollisen yllämaakunnalliseen hanketoimintaa omaan maakuntaan jäävän osuuden. Mikäli maakunta aikoo osallistua yllämaakunnallisen hankkeen rahoittamiseen omalla osuudellaan maakunnan kehityksestä, siitä tulee sopia etukäteen muiden yllämaakunnalliseen hankkeen osallistuvien maakuntien kesken. Taulukkoon voidaan kirjata tällöin ko. summa, joka vähennetään maakunnan rahoituksesta ja osoitetaan suoraan hanketta rahoittavalle viranomaiselle. Mihin maakuntaan ja viranomaiselle kohdentamaton osuus osoitetaan ja osoitettava summa:

Liite 4: Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (AIKO) -rahoituksen kohdentaminen Kainuussa – varautumissuunnitelma (luonnos)

Tausta ja tarve

Valtion talousarvioesityksessä vuodelle 2016 on esitetty momentille 32.50.40 (ks. HE 86/2015 vp) **Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (AIKO)** myönnettäväksi 10 000 000 euroa (vuosiksi 2016–2018 yhteensä 30 000 000 euroa). Noin puolet tuesta suunnataan maakunnallisiin ennakoitujen rakennemuutoksen (ERM) toimiin, jotka ovat nopeita ja kokeiluluonteisia sekä kehittämistä käynnistäviä. Työ- ja elinkeinoministeriö myöntää AIKO-rahoitusta maakuntien liitoille toimeenpanosuunnitelmiin (TOPSU) liittyviin ns. varautumissuunnitelmiin. Kainuussa AIKO-rahoituksen käyttökohteet ja käyttötavat määritellään maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman (TOPSU) linjausten mukaan, joita on täsmennetty tässä **varautumissuunnitelmassa**.

Kainuu ohjelman toteuttamisen tueksi ja maakunnalle kriittisten kehittämisteemojen toimeenpanemiseksi on laadittu erillisiä strategioita (Talvivaaran vuoksi keväällä 2015 laaditun *Kainuun äkillisen rakennemuutoksen kasvusuunnitelman* lisäksi), joista tuoreimpia ja relevanteimpia ovat *Kainuun biotalousstrategia* ja *älykkään erikoistumisen strategia* sekä valmisteilla oleva *matkailustrategia*. Näistä strategioista otetaan kulloinkin akuuteimpia toimia maakunnan toimeenpanosuunnitelman (TOPSU) sisältöihin ja sitä kautta strategiat pidetään elävänä ja ajan tasalla.

Ennakoivaa rakennemuutosta tukee parhaiten Kainuun **älykkään erikoistumisen strategia**, jonka kärjiksi valitut toimialat ovat 1) ICT ja tietojärjestelmät ja näistä mittaustekniikka, pelit ja simulaattorit sekä data-keskustoiminta ja data-keskusekosysteemit, 2) luonnonvara-ala, josta keskitytään kestävä kehityksen mukaisen kaivannaisalan ja biotalouden kehittämiseen sekä 3) terveys- ja hyvinvointiteema, jossa keskitytään aktiviteettimatkailuun sekä ravitsemus-, terveys- ja liikuntainnovaatioihin (ks. kuva 1). Läpileikkaavina teemoina älykkään erikoistumisen strategiassa ovat 1) mittaustekniikan sekä peli- ja simulaattoritekniikan sovellusten kehittäminen ja hyödyntäminen valituissa painopisteissä, 2) uusien kone- ja metalliteollisuuden ratkaisujen, sovellusten ja tuotteiden luominen erityisesti kaivannaisalan ja biotalouden tarpeisiin 3) biotalouden uusien sovellusten kehittäminen sekä 4) investointien, yritysten, osaamisen ja teknologian saaminen alueelle. Läpileikkaavina teemoja tavoitellaan kaikkien älykkään erikoistumisen painopisteiden toteuttamisessa.

KAINUUN ÄLYKKÄÄN ERIKOISTUMISEN PAINOTUKSET		
ICT JA TIETOJÄRJESTELMÄT 1) MITTAUSTEKNIikka 2) PELIT JA SIMULAATTORIT 3) DATA-KESKUS > Datakeskuseko- systeemit	LUONNONVARAT 1) KAIVANNAISALA > Green mining > Prosesi- ja ympäristö- sovellukset 2) BIOTALOUS > Biojalostus > Bioenergia > Puutuoteollisuus /puurakentaminen	TERVEYS JA HYVINVOINTI 1) AKTIVITEETTI- MATKAILU 2) RAVITSEMUS-, TERVEYS- JA LIIKUNTAINNO- VAATIOT
MITTAUSTEKNIikka		
PELITEKNOLOGIA (pelien hyötysovellukset) JA SIMULAATTORIT		
KONE- JA METALLITEOLLISUUDEN UUDET RATKAISUT JA SOVELLUKSET		
BIOTALOUDEN UUDET RATKAISUT JA SOVELLUKSET		
INVESTOINTEJA, YRITYKSIÄ, OSAAMISTA JA TEKNOLOGIAA ALUEELLE		

Kuva 1. Kainuun älykkään erikoistumisen painotukset: valitut toimialat ja läpileikkaavat teemat.

Kainuun muutosjoustavuus (resilienssi) ja riskien hallinta

Tulevien rakennemuutosten ennakoiva hallinta on ollut Kainuun TOPSU:n valmistelun näkökulmana. Ennakoivan rakennemuutoksen suunnittelussa (varautumissuunnitelma) korostetaan toimenpiteitä, jotka nopeuttavat Kainuun aluetalouden toipumista viime vuosien kriisien vaikutuksista (UPM ja Talvi-vaara), vahvistavat uusia kasvupolkuja sekä pidemmällä aikavälillä pienentävät Kainuun herkkyyttä äkillisille rakennemuutoksille eli parantavat alueen resilienssiä.

Uusien ja kasvuhakuisten yritysten lisääntyminen on välttämätön edellytys maakunnan kehittymiselle. Kainuun alueprofiilissa korostuvat vahvuuksina luonto, tila ja fyysiset resurssit sekä infrastruktuuri, jotka luovat erinomaiset puitteet aluelähtöiselle omaehtoiselle kehittämiselle, erityisesti biotaloudelle, matkailulle ja kestäväälle kaivannaisalalle. Samalla se vaatii osaamispohjan (osaavan työvoiman) ja yrittäjyyden sekä työpaikkojen intensiivistä kehittämistä. Kainuu on pienyritysvaltainen, mikä parantaa alueen resilienssiä. Suuret yritykset ovat silti maakunnalle työllisyyden ja positiivisen väestökehityksen takia erityisen tärkeitä. Ilman vahvoja jalostusalan yrityksiä Kainuulla on riskinä taantua resurssiperiferiaksi, jonka potentiaalia ei kyetä itse hyödyntämään.

Suunnitelman tavoitteet ja resurssien kohdentaminen

Kainuun varautumissuunnitelmassa tavoitteena on kehittää Kainuun aluetalouden rakennetta niin, että vahvoja kehittyviä toimialoja ja klustereita on useita, yritys rakenne on monipuolinen ja koko aluetalouden uudistumiskyky on hyvä. Kainuun kasvunäkymät ovat valtakunnallisten linjausten kanssa hyvin yhdensuuntaisia. Elinvoimainen ja uudistuva elinkeinoelämä ja sen kärkialat (matkailu ja palvelut, teknologia-alat, biotalous ja kestävä kaivannaistoiminta) ovat painopisteinä Kainuun maakuntaohjelmassa-

sa 2014–2017. Resilienssiä vahvistavia kasvupolkuja löytyy kaikilta edellä mainituilta Kainuun vahvuusaloilta.

Kainuun biotalousstrategiassa 2015–2020 on strategisia toimenpiteitä, joiden toteuttamiseen AIKO-rahoitus on hyvä instrumentti. Kainuun biotalouden elinkeinolliset osa-alueet ovat kansallisen biotalousstrategian mukaisesti ruoka, biotalouden tuotteet – raaka-aineen hankinta, biotalouden tuotteet – jalostus, uusiutuva energia, luontomatkailu ja luontoperustaiset hyvinvointipalvelut (vihreä hoiva). Eri-tyisesti Kainuussa keskitytään metsiin ja puuhun sekä maatalouteen (ruoan tuotantoon) ja maaseutuun liittyvien raaka-aineiden pää- ja sivuvirtojen sekä kiertotalouden innovointiin ja tuotteistamiseen uusiksi biotalouden palveluiksi ja tuotteiksi.

Biotalous selvityksen mukaan biotalous voi tuoda Kainuuseen jopa 4 000 työpaikkaa vuoteen 2020 mennessä. Suurelta osin Kainuun biotalous liittyy metsävarojen alhaiseen käyttö- ja jalostusasteeseen (ks. myös Kainuun metsäohjelma 2016–2020). Vaikuttavuuden näkökulmasta Kainuussa priorisoidaan biojalostamisen ja -osaamisen keskittymien ja teollisten symbioosien rakentamista esim. Kajaaniin tulevaan ST1-investointiin integroituna. Puuraaka-aineen teollisen käytön ja aluetaloudellisten vaikutusten lisäämiseksi uuden jalostuskapasiteetin saaminen on peruskysymys. Kainuun liitto ja maakunnallinen elinkeinoyhtiö Kainuun Etu Oy ovat selvittäneet Kainuun biotuotetehtaan konsepteja ja raaka-aineen riittävyyttä – tältä pohjalta ollaan jatkamassa potentiaalisten investoijien kartoituksen.

Biotalous innovaatiotoiminta tuottaa jatkuvasti uusia innovaatioita ja tuotteita. Kainuussa lisätään valmiutta uusien biotalouden tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen vahvistamalla biotalouden T&K&I-toimintaa ja koulutusta sekä rekrytoimalla saamalla osaajia ja investointeja maakuntaan. Myös biotalouden ennakoivaan kehittämiseen AIKO-rahoitusta tullaan kohdentamaan. Edellä kuvattuihin älykkään erikoistumisen ja biotalouden painotuksiin liittyviin selvityksiin tai komission erillis- ja puiteohjelmiin kohdistuvien rahoitushakemusten valmisteluun voidaan myöntää AIKO-rahoitusta Kainuulaisille toimijoille.

Puurakentamiseen liittyvillä hankkeilla on myös biotalouteen liittyvät vaikutukset. Puurakentamisen pilotti- tai muiksi hyödyntämiskohteiksi Kainuussa on tarjolla useita hankkeita kuten Kuhmon puukoulu, matkailurakentaminen (esim. Vuokatin Itärinteet), tuulivoimalat, Kajaanin kerrostalot sekä puurakentamisen hyödyntäminen alueen suurimmassa rakennushankkeessa, Kainuun uudessa sairaalassa (noin 105 milj. euron investointi). Näiden investointien vauhdittamisvipuna on AIKO-rahalle käyttöä.

Kajaanissa toimii ICT-alan osaamiskeskittymä DIGITICE Finland -klusteri, jonka toiminta rakentuu uusien ekotehokkaiden datapalvelin keskusten ympärille. Renforssin Rannan alue on kansainvälisesti kilpailukykyinen datapalvelin keskusten etabloitumiskohde, jonka kehittäminen vaatii välillä nopeita ja ketteriä avauksia, jotta kriittisesti tärkeät hetket voidaan hyödyntää.

Kainuun matkailuelinkeinon kasvu on ollut tasaista ja maakuntaohjelmassa vuotuinen kasvutavoite on 5 %. Se merkitsee ohjelmakaudella noin 250 000 lisäyöpymistä nykyiseen noin 1 miljoonaan yöpymiseen ja noin 200 uutta työpaikkaa. Kainuun matkailun vetovoiman lisäämiseksi ja resilienssin vahvistamiseksi on tarpeen kehittää, Vuokatin matkailukeskuksen lisäksi, erikokoisia ja eri profiilin omaavia matkailukeskuksia. Matkailun kansainvälistyminen edellyttää laadullisesti kansainvälisen tason matkai-

lutuotteita sekä kansainvälistä markkinointi- ja myyntityötä. Tällä osa-alueella tarvitaan uusia yhteistyöavauksia, joita AIKO-rahoituksella voidaan edistää. Matkailun kasvu lisää monenlaista yritystoimintaa ja yritysten liikevaihtoa sekä luo uutta työtä.

Aluetaloudellisen merkityksen ja ympäristöturvallisuuden näkökulmasta Talvivaaran kaivostoiminnan jatkuminen Terrafamen toimintana on Kainuulle erinomainen vaihtoehto. Kainuun kaivosalan kehittämisessä priorisoitava hanke on Sotkamo Silver AB:n kaivoksen käynnistäminen. Myös kaikkien kaivannaisalan pienten yrityshankkeiden vauhdittaminen on tarpeen. Paikallisten keinot näissä rajoittuvat uusien avauksien ja pilottien tukemiseen ns. siemenrahoituksiin, joissa AIKO-rahoituksella voi olla oma roolinsa.

Ideana on, että viisailla AIKO-avauksilla edistetään investointeja ja tuetaan aluetalouden kasvua, työllisyyttä sekä edistetään paikallisten innovaatioiden syntyä ja läpimurtoja.

AIKO-rahoituksen käyttö

Erityisesti älykkään erikoistumisen kärkialojen kehittämisessä hyödynnetään ennakoivan rakennemuutoksen ideaa, jonka mukaisesti vahvistetaan resilienssiä, rakennemuutoksen hallintaa ja elinkeinojen uudistamista koko Kainuussa. Kainuun **ennakointiverkosto ja ennakointiryhmä** kokoaa Kainuun liiton johdolla tulevaisuuden heikkoja signaaleja ja isojen trendien ilmenemismuotoja maakunnassa sekä tekee niistä toimenpide-esityksiä. Näitä ennakkoinnin havaintoja ja toimintasuosituksia esitellään maakuntajohtajan johdolla Kainuun maakuntahallitukselle ja MYR:lle, joiden linjausten mukaan voidaan käynnistää havaintojen ja suositusten edellyttämistä toimenpiteitä. Ennakoivan rakennemuutoksen mukaisiin uusiin avauksiin tullaan käyttämään ketterää AIKO-rahoitusta.

Kainuulle tuleva AIKO-rahoitus käytetään joustavasti ja kevyesti hallinnoitavana siemenrahoituksena tai esiselvitystyyppisenä rahoituksena edellä mainituille painopisteille ja/tai ennakkoinnin ja seurannan kautta painopisteillä havaittuihin kriittisiin kehityksen murroskohtiin. Kevyt hallinnointi tarkoittaa sitä, että AIKO-rahoitusta voidaan **MYR:n ja maakuntahallituksen strategisen linjauksen mukaan, maakuntajohtajan päätöksellä**, myöntää nopeasti relevanttien kehittämiskohteiden rahoittamiseen. (Rahoituksen myöntökriteerit, seuranta ja hallinnointi tarkennetaan tarvittaessa myöhemmin TEM:n ohjeiden mukaiseksi.)

Kainuulla on näyttöä ketteryydestä. Kainuu onnistui hoitamaan UPM:n tehtaan alasajon (2008) rakennemuutoksen erittäin hyvin ja Talvivaarakin on hoidossa. Tämä on merkki siitä, että pienen maakunnan ennakointi- ja suunnittelujärjestelmä toimivat – kehittäjätahot kykenevät yhteistyöhön ja reagoimaan ketterästi suuriinkin haasteisiin.

KAINUUN LIITTO

Julkaisuluettelo 1.1.2013 alkaen

Sarja A: virallisesti hyväksytyt julkaisut

Sarja B: selvitykset ja tutkimukset

Sarja C: hallinnolliset asiakirjat

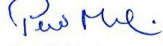
Sarja D: monistesarja

Sarja A		
A:1	Kainuun maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma eli TOT-SU 2014-2015	2013
A:2	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2015-2016	2014
A:3	Kainuu-ohjelma	2014
A:4	Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava	2014
A:5	Kainuun 1. vaihemaakuntakaava	2015
A:6	Viestinnän linjaukset 2016-2020	2015
A:7	Kainuun maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelma eli TOPSU 2016 – 2017	2015
Sarja B		
B:1	Kainuu - kaunis mutta kaukana, Kainuun maakuntakuvatu- kimus	2013
B:2	Kainuun skenaariot 2035 loppuraportti	2013
B:3	Kainuun ympäristöohjelma 2020	2013
B:4	Kainuun Venäjä –strategia 2020	2013
B:5	Kainuun maakuntakaavan tuulivoimaselvityksen täydennys	2013
B:6	Kainuun kaupan palveluverkkoselvitys	2013
B:7	Selvitys Kainuun biotalouden aluetalousvaikutuksista – Kai- nuun biotalouden aluemallinnus. (2014) Aluekehityssäätö & Helsingin yliopisto, Ruralia-Instituutti	2014
B:8	Kainuun maakuntakaavan seurantaraportti 2015	2015
B:9	Selvitys digitalisaation mahdollisuuksista Kainuussa. (Kainuun ennakointihanke, Ramboll Management Consulting	2015
B:10	Kainuun tuulivoimamaakuntakaava. Vaikutukset NATURA 2000-verkoston alueisiin	2015
Sarja C		
C:1	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2013	2013
C:2	Kainuun liiton toimintasuunnitelma ja talousarvio 2014 ja talo- ussuunnitelma 2014-2016	2013
C:3	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2014	2014
C:4	Kainuun liiton toiminta- ja taloussuunnitelma 2015-2017 ja talousarvio 2015	2014
C:5	Kainuun edunajamisen hankeluettelo 2015	2015
C:6	Talous- ja toimintasuunnitelma 2016-2018 ja talousarvio 2016	2015
Sarja D		
D:1	Kainuun seudullisesti merkittävät ampumaradat 2013	2013
D:2	Yhteisöllisyydellä turvallisuutta Kainuussa. Kainuun turvalli- suussuunnitelma 2015 – 2018	2015

Allekirjoitukset:

Kajaanissa 21 / 12 2015

Kainuun liitto

Pentti Malinen
maakuntajohtaja

Kainuun ELY-keskus

Kari Paakkönen
ylijohtaja

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus

Matti Ränä
ylijohtaja

Kainuun liitto

Kainuun liitto
Kauppakatu 1, 87100 Kajaani
Puh. vaihde 08 615 541, faksi 08 6155 4260
S-posti kainuunliitto@kainuu.fi

www.kainuu.fi